

FOLKEHØGSKOLEN

PORTRETTET:
JONATAN RASK

side 04

PEDAGOGIKK:
ELLEN KEY

side 07

UKRAINA:
STEINAR BRYN

side 14

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehogskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehogskole.no

Redaksjonsråd:
Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og Espen Bråten

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **U Oslo (uoslo.no)**
Forsidefoto: **Olesia Gerohschenko**
Trykk: **United Press**
Papir: 200/100g Silk

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehogskole.no
www.folkehogskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehogskole.no

Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
angelina@folkehogskole.no
tlf: 959 60 115

Leder:
Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehogskole.no
tlf: 971 76 112

Nestleder:
Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Line Tirslaug
Torshaug folkehøgskole

Styremedlem:
Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:
Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:
Frida Isungset
Sogndal folkehøgskule

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehogskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehogskole.no
tlf: 913 52 372

INNHold

03	<i>Leder, Øyvind Krabberød</i>
04	<i>Portrettet – Jonatan Rask</i>
07	<i>Pedagogisk inspirasjon – Ellen Key</i>
10	<i>Pedagogisk hverdag: Båtbyggerlinja – Fosen</i>
13	<i>Foto: Mer enn ord</i>
14	<i>Steinar Bryn, report from Kyiv</i>
17	<i>Perspektiver på danning</i>
20	<i>Folkehøgskolens omdømme</i>
22	<i>Til folkehøgskoler på TikTok</i>
25	<i>Min sang – Dag Wollebæk</i>
27	<i>Kalender</i>
28	<i>Kunst – Preus, Av natur</i>
30	<i>Jubileum – Austre Moland</i>
31	<i>Motvind for folkehøgskolelinjer</i>
32	<i>Distriktsmøte Lofoten</i>
33	<i>Trøndermøtet Fosen</i>

34	<i>Kurs i psykisk førstehjelp</i>
35	<i>Bøker – danske Mod fellesskab</i>
36	<i>Dansk højskole og Ukraina-krigen</i>
37	<i>Nordisk sangsymposium</i>
38	<i>Minneord – Lars Sigve Meling</i>
39	<i>Minneord – Harry Wiig Andersen</i>
40	<i>Søker info om Erica Simon</i>
41	<i>Arbeidslivet – rettigheter for organiserte</i>
42	<i>Lederen – Einar Opsvik</i>
43	<i>Nytt fra forbundet</i>
46	<i>Nordisk folkehøgskoleråd</i>
47	<i>Pedagogisk utvikling</i>
48	<i>Nytt fra informasjonskontoret</i>
49	<i>Internasjonalt utvalg</i>
50	<i>Folkehøgskolerådet – NOU</i>
52	<i>Baksiden: Tekst/diktstafetten</i>

LEDER: MER OM DANNING OG FOLKEHØGSKOLENS OPPDRAG

Orker vi å høre mer om danning? På denne lederplassen skal vi i alle fall gjøre vårt for å holde refleksjonsnivået rundt dette begrepet levende. Og vi trenger mer enn teoretiske refleksjoner – vi trenger praksis og gjennomføringskraft. Vi må sette oss mål, øve og utføre – det er her vi kan snakke om hva kvalitet er i folkehøgskolen. Vi må rett og slett ikke glemme dannelsingsoppdraget.

Det er tid for å sette ord på hva en faktisk lærer i folkehøgskolen – når skolene leverer og er på sitt beste – for dette kommer aldeles ikke av seg selv.

I NOUen – *En folkehøgskole for alle*, i avsnittet om kvalitet kan vi lese: Folkehøgskolens læringsutbytte og relevans må knyttes til folkeopplysning, aktivt medborgerskap, menneskeverd, livsmestring og mangfold.

Dette skal og må ikke måles, men krever framoverlent arbeid og strategisk gjennomføringskraft – om skolene skal klare å leve-re på dette.

Vi opplever nå en krevende rekrutterings-situasjon for folkehøgskolen i Norge. Er vi

blitt mette og selvtilfredse i de gode tidene vi har hatt? Har vi klart å fornye oss på skolenes innhold, pedagogikk og metoder?

I 2015 utviklet informasjonskontorene (IF og IKF) – fire hovedpilarer som folkehøgskolen skulle strekke seg mot og bygge på:

- Folkehøgskolen som gir faglig utvikling
- Folkehøgskolen som gir læringsglede
- Folkehøgskolen som styrker elevenes samarbeidsevne og sosiale kompetanse
- Folkehøgskole som gir samfunnsforståelse og demokratisk deltakelse

Disse står seg vel godt også i 2023.

Men vi trenger å utvikle språket for å kunne sette ord på hva folkehøgskole gir og er – i det offentlige rommet. Det gjelder skolene med elever og ansatte, det sentrale leddet og i det spesifikke informasjonsarbeidet. Jonatan Rask, rektor ved Nordiska folkhögskolan, sier i portrettintervjuet:

I Norge synes jeg vi ofte har vansker med å sette ord på hva en faktisk lærer, argumentere for at det skjer en bedre og annen læring på folkehøgskole. Dette er et spennende spørsmål å jobbe med.

Daglig leder i IF, Dorte Birch, sier: Vi

må vise at folkehøgskole ikke er «barneha-ge for voksne» – en av de mest framtre-dende fordommene – men et skoleslag der man lærer mye, både faglig og sosialt.

Ja, begrepet danning er kanskje mer relevant enn noensinne fordi utdannings-systemet er så målrettet og samtidig pre-get av oppstykket kunnskapstilegnelse.

Men i folkehøgskolen er danningsarbeidet en slags fellesnevner – en himmel over det vi holder på med i skoleslaget. I vårt samfunn har dannelse også en demokra-tisk dimensjon. Det handler om å se seg selv i en større sammenheng og gi tro på at det nytter å bidra. Når informasjons-flommen bare øker, blir det desto mer avgjørende å oppøve evnen til å tilegne en dypere innsikt og evnen til å se en helhet.

Lykke til med å levere på danning og å sette ord på hva et folkehøgskoleår gir – i kommunikasjonen dere har med om-verdenen!

Øyvind Krabberød

NYTT SØK OG RESPONSIVE DESIGN

Vi har nå digitalisert alle utgivelser siden 2009 som gir mulighet for søk på navn, tema og stikkord. Du finner en link når du går inn i www.frilyntfolkehogskole.no og går til Blogg/Folkehøgskolen og videre til Magasinet Folkehøgskolen arkiv. Klikk så på linken – den går til: dittmagasin.no/Folkehogskolen/utgivelser – klikk så på forstørrelsesglasset øverst til høyre. Vi designer nå også magasinet responsive for lesebrett og smarttelefon (fra og med nr 5 2022). Vi håper dette faller i smak.

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehogskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett.

Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet.

Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

NORDISTEN JONATAN RASK SKAL LEDE NORDISKA

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Jonatan Rask (44) er nordisten som søker hjem til Bohuslänkysten og har blitt rektor på Nordiska folkehøgskolan i Kungälv, to mil nord for Göteborg. Han startet opp i august etter å ha ledet Lofoten folkehøgskole i fem år. En reise på 1700 kilometer.

Vi startet samtalen i Kungälv og avsluttet på Teams. Jonatan er en lugn og trygg herremann. Ikke lett å få ut av vater. Det nordiske perspektivet tror vi han har gode forutsetninger for å mestre. Mannen må ha språkøre – snakker flytende nordnorsk etter seks år i Lofoten, som elev, og fem år som rektor. Elleve år bodde han i Danmark hvor han studerte sosialpedagogikk og arbeidet i psykiatrien med unge voksne – så dansken går det veldig greit med. Videre studerte han i København og jobbet så i Sverige og Norge. Med amerikansk kone går det også fint med engelsk. Men hjemme, hvor han har barn på ni og fire, går det i svensk.

Nå venter spennende oppgaver på Nordiska. Det er en stor bedrift med 40 ansatte og et budsjett på over 40 millioner. Det er folkehøgskole med internat, mange dagelever på allmenne kurs, konferanser og hotell/Bed and Breakfast. Det blir en ganske annen verden enn i Lofoten.

JEG HAR ET MILJØENGASJEMENT

– *Hva fikk du best til i Lofoten?*

– Tror det var jobben med å skape en grønn skole, det var vi kanskje før jeg kom – det var en del av kjerneverdiene, men vi satt mer handling bak det. En sak er undervisning, en annen er

hva man konkret gjør. Vi kuttet blant annet flyreisene og fikk vise fram det vi faktisk hadde å tilby lokalt i nord. Jeg har et miljøengasjement – og tar med meg det til Nordiska, selv om det nok ikke er like lavthengende frukter der. Økonomien er dessverre en begrensende faktor på en del områder. Ellers var det viktig for meg å skape en varm og relasjonell skole hvor en hadde det bra på jobb – det å ha en grunnopplevelse av trivsel betyr mye. Dette blir nok vanskeligere på en større arbeidsplass som Nordiska. Her kan det være viktigere å holde på funksjonene, det blir mindre tid per person, kan hende det blir litt mer formelt, sier Jonatan.

På hans vakt i Lofoten fikk folkehøgskolen en viktig miljøpris.

VIL NORDISKE MØTER

Jonatan er opptatt av det nordiske, og har nok havnet på rett hylle. – Vi har et historisk kulturelt fellesskap, men ser ofte mye på forskjellene, men min amerikanske kone ser mer av det vi har felles – spesielt den demokratiske tradisjonen. Det er mange fellesnevner. Språkfellesskapet er et hjertebrann for meg. Det er trist når jeg opplever at elever snakker engelsk med hverandre her – da er oppfordringen; snakk morsmålet! Nordiske møter er særdeles viktige for å formidle og praktisere språkfellesskapet.

– Som folkehøgskole er det forskjell i de to landene. Jeg opplever at det er større bredde i deltakelsen i den svenske folkehøgskolen, og den er mer en del av utdanningssystemet – hvor en også kan ta en utdanning eller fullføre et løp. I Norge synes jeg

I NORGE MÅ EN HA NOE Å TILBY FOR Å FÅ UTLENDINGER INN PÅ FOLKEHØGSKOLEN

Leser:

Jeg liker å lese. Det siste året trilogien om Gutten av den islandske forfatteren Jón Kalman Stefánsson.

Musikk:

Tilhører en som er blitt forstenet siden jeg var 20 – i Johann Sebastian Bach. Det gir kontakt med noe høyere.

Smultronställe:

Paradiset i Lofoten.

vi ofte har vansker med å sette ord på hva en faktisk lærer, argumentere for at det skjer en bedre og annen læring på folkehøgskole. Dette er et spennende spørsmål. Det er forsider og baksider når vi sammenligner de to landene.

Det er et spennende tema i NOUen – *Folkehøgskole for alle* – uansett økonomi eller etnisitet. Der føler jeg en i Sverige har lyktes bedre gjennom allmennkursene. I Norge må en ha noe å tilby for å få utlendinger inn på folkehøgskolen – noe de vil og behøver, understreker Jonatan Rask.

Jonatan mener det ikke kan bli for mye nordisk på Nordiska, og opplever at han har kollegiet med på det. Han er offensiv i at folkehøgskolen i Kungälv kan være et nav i det nordiske samarbeidet og for ulike arrangement.

Hva ønsker du å få til på Nordiska? – Dette er som sagt en stor bedrift – så må nok delegere mer enn jeg gjorde på Lofoten folkehøgskole. Det er stor aktivitet her utenom skoledriften – konferanser og Bed and Breakfast. Det gir

en flukturerende situasjon. Én uke kan det være 200 på konferanse, så neste uke kanskje ingen – det krymper og sveller. Da er det en utfordring å finne en fornuftig bemanning. Jeg er realitetssorientert – må se det hele an.

FÆRING FRA HARDANGER

Nå har familien slått seg ned i bygda Brodalen i Lysekil kommune – nord for Gøteborg og Kungälv. Det gir en stor pendleavstand med reisetid på 75 minutter. En kort biltur før han setter seg på bussen – hvor han kan jobbe. Planen er noen overnattinger på skolen, ellers en dag med hjemmekontor i uka.

På fritiden er det familieliv, litt klatring om tiden strekker til, og ellers har han fått seg en norsk færing, en trebåt fra Hardanger med gaffelrigg. Den skal pløye Bohuslänsk skjærgård, og krever sitt stell.

Vi ønsker lykke til på Nordiska!

Ellen Key OG BARNETS ÅRHUNDRE

Ellen Key? Hvem? Tidlig på 2000-tallet, kunstutstilling på *Moderna museet* i Stockholm, en musikkvideo med den svenske multi-kunstneren Cati Brandelius. Videoen, som går i kontinuerlig loop har følgende innledningstekst: «Ellen Key, 1849 to 1926, well-known Swedish Writer, educator and feminist thinker. Her books were translated into many European languages, and her ideas were widely discussed. Key has a liberal Outlook and she fought for freedom of speech and the Rights of the individual. She has her Home, «Strand» built to embody her ideals of Beauty, which she felt was neglected in the modern industrial Society of the turn of the century.» Brandelius forteller videre: Hit (til «Strand») fick slitna matmor komma och vila upp sig.» Brandelius skrev teksten til sangen «når min unge var 2 månader gammal. Hans kolikskrik skade i betongen. Då såg jag ett program på TV om filosofen Ellen Key. Hun skrev böcker om barnuppfostran, arkitektur och fredstanken». Videoen? Brandelius med en plastkrone fra MacDonald, og en trillevogn med babyen, mens hun vandrer fram og tilbake utenfor betongblokken der hun er fanget i sitt eget, moderne fengsel.

Hele veien hjem til Stavanger gikk videoens refreng på repeat fra baksetet i bilen, hvor kidza satt:
Dette var inte vad Ellen Key, Ellen Key tänkte sig
Dette var inte vad Ellen Key, Ellen Key tänkte sig.
Ellen Key har fulgt oss i drøye 20 år. Hva var det Ellen Key ikke kunne tenke seg?

BIOGRAFI

Det var ikke betongtårnene og drabantbyene Ellen Key, Sveriges store kvinnelige filosofi på begynnelsen av det 20. århundre, tenkte sig da hun som en av Sveriges tre største intellektulle argumenterte for en barnesentrert tilnærming til utdanning og opp-

dragelse. Hun ble internasjonalt kjent med boka *Barnets århundre* (1900), der hun kritiserer tradisjoner og konvensjoner, institusjoner og skjulte dogmer i oppdragelsen. Key ville rive ned patriarkalske ordninger som hindret enkeltmenneskets selvutfoldelse i oppdragelse, samfunn og skole. Det er en enorm oppgave hun står overfor og hun spør i *Barnets århundre*:

Den som fikk i oppgave å felle en urskog med foldekniv, ville trolig erfaren den samme overveldende fortvilelse som griper den reformvennlige innenfor det bestående skolesystemet – dette ugjennomtrengelige kratt av uvitenhet, fordommer og feiltagelser, hvor hvert punkt er egnet for angrep, men hvert angrep blir fruktesløst med de tilgjengelige midler.

Foto: Ellen Key-selskapet

KRITIKKEN MOT STATSMAKTEN OG KAMPEN FOR ENHETSSKOLEN

Hva er det som angripes og som ikke vil rikke seg? Familien, staten og skolen undertrykker individene fordi man ikke innser at de like lite ... representerer noen høyere idé eller noe større enn nettopp det antall individer som den består av, og at skolen

DANNELSE ER DET SOM GJENSTÅR NÅR VI HAR GLEMT ALT DET VI HAR LÆRT

like lite som staten har noen annen «plikt» eller «oppgave» enn å skaffe hver og én av disse individene så mye utvikling og lykke som mulig.

Skolen er til for enkeltmennesket, mennesket er ikke til for skolen. Skolens oppgave er å legge til rette for den enkeltes danning. Frie mennesker fungerer sammen, og forutsetningen for å skape et samfunn fritt for alle hvor man lever i tråd med naturordenen, er en konsekvent gjennomføring av enhetsskolen. Dette gjelder i klassekampen, og det gjelder også i forholdene mellom kjønnene. Hun skriver:

– en enhetsskole hvor det ene og det andre kjønn, hvor den ene samfunnsskoleklassens barn og den andres, lærer gjennom gjensidig fortrolighet, gjensidig aktelse, gjensidig forståelse, som siden vil legge til rette for et lykkelig samarbeid i familien og samfunnet.

DAGENS SKOLEDEBATT

Det er morsomt å lese Key, og hun er som sagt tilgjengelig på flere språk, så sliter du med svensken, kan engelsk eller norsk være en løsning. For en leser i 2023 er noe av det som overrasker at hennes tekster kunne vært hentet ut av dagens skoledebatt:

«Nåtidens skole har lyktes i det som etter naturlovene ville vært umulig, å tilintetgjøre et en gang eksisterende stoff. Den kunnskapstørst, selvforvaltning og iakttagelsesevne som barnet kommer med, har innen skolen er avsluttet, som regel forduftet uten at de har blitt omsatt i verken innsikt eller interesser. Dette er resultatet av at de har tilbrakt sitt liv på skolebenken fra omkring det sjette til omtrent det attende året, og tilbrakt det gjennom time etter time. Måned etter måned, semester etter semester med å innta kunnskaper først i teskjestørrelse, siden i dessertskjestørrelse og til slutt i suppeskjestørrelse av flere forskjellige blan-

Foto: NTB

ding per dag, blandinger som ofte er tilberedt av læreren etter fjerde- femtehånds fremstillingen Blandingen i så måte å likne med de homøopatiske, hvor dråpen først helles i et glass vann, en dråpe av dette i et annet glass, og så videre til – tror jeg – det femtiende glasset.

Og etter skolen fortsetter det ofte med en studietid hvor den eneste forskjellen i «metode» er at blandingen nå serveres med suppesleiv!»

Nei, dette er ikke skrevet i et Facebook-innlegg fra en ilter skolekritiker i 2023. Det er forfriskende og morsomt, det tar sin tid på kornet, men også vår tid vil noen hevde. Bare les hva redaktørene av Norsk pedagogisk tidsskrift nr. 3/2023 skriver i sin leder:

Det overordna målet for læreplanen og skolen er å danne hele mennesker. I en helhetlig danning står en balansert utvikling av elevens fysiske, psykiske, emosjonelle og intellektuelle behov sentralt. *Det tradisjonelle skille mellom kropp og tanke i læring er i endring*, til fordel for et mer helhetlig syn på læring hvor både det kognitive, det kroppslige så vel som det sanselige og emosjonelle aspektet av læring står sentralt. Gjennom kroppen erfarer og forstår elevene verden og skaper sin virkelighet. Elevene spiller seg i medelever og tilbakemeldinger fra lærere.

Norsk pedagogisk tidsskrift 3/2023 av Merethe Roos og Anne-Grete Kaldahl

ROP ETTER PERSONLIGHET

– Før far og mor legger sin panne i støvet for barnets høyhet, før de innser at ordet barn bare er et annet ord for majestet, før de erkjenner at det er fremtiden som i barnets skikkelse slumrer i deres armer, historien som leker på deres kne, før kan de heller ikke innse at de har like liten makt eller rett til å skrive lover for denne nye skapning som de har makt og rett til å skrive dem for stjernenes baner.”

Troen på barnet og det gode i mennesket er helt grunnleggende, frihet er oppdragelsesprinsippet, og et sted hevder hun at det er barna som skal velge sine foreldre, ikke omvendt. Hun sier: «Tiden roper etter personlighet, men den skal rope forgjeves inntil vi lærer oss å leve som personligheter.» Det bidrar ikke datidens skole til. For at dette skal skje, må man ta større hensyn til barnet enn til skolens faktabaserte planer. Danning er mer enn kunnskap om fakta. Her kommer hun med sitt kanskje mest kjente utsagn om danning:

Danning er heldigvis ikke utelukkende kunnskap om fakta, men i følge et ypperlig paradoks: «Det som gjenstår når vi har glemt alt det vi har lært».

Bare den som gjennom den åndelige næring han har ervervet, ser klarere, føler mer lidenskapelig, griper livets rikdom mer helhetlig, har virkelig fått «danning». Denne danning kan være vunnet på det mest uregelmessige vis; kanskje på marken eller ved aftenstunden foran peisen; ved havets strand eller i skogen; kan være hentet fra gamle tekster eller fra naturen selv.

ELLEN OG FOLKEHØGSKOLEN (LES: GRUNDTVIG)

Dette begynner å ligne på folkehøgskole, og når Ellen Key prøver å tegne ut et utdanningsløp som bryter med det tradisjonelle, trekker hun fram nettopp Nikolaj Severin:

Det ville vært ønskelig å innføre den praksis som Grundtvig anbefalte, som går ut på at en form for hvileår burde «forekomme, før studiene igjen fortsatte». Særsilt når det gjelder jentene, ville de vende tilbake til studiet med styrkede fysiske krefter og større lærelyst. .... Nå er det en generell erfaring at studielysten selv hos begavede ungdommer avtar når den – ofte fra sjuende året til noen og tjue – uavbrutt har vært opptatt med studier.

En skole uten hvilepauser, driver med et uforsvarlig sløseri med ungdommens åndelige energi. Gjennom skoleløpet får de ikke spesialisert seg, dvs. jobbet med noe de er interessert i eller opptatt av, mangel på konsentrasjon, selvforvaltning. Skolen må dyrke personligheter.

RELIGIONSKRITIKK

Religionskritikken er også en viktig del av Ellen Keys pedagogiske tanker. Fra Senantikken har sjelen fått en opphøyd status over kroppen. Det frie mennesket er fritt når det er en balanse mellom det åndelige, sjel og legeme, og kroppen må frigjøres fra sjelens undertrykkelse av det kroppslige. Frihet er en frihet på alle plan, og frihet vil ikke oppnås ved at alle blir kristne – nei, veien til frihet er gjennom vissheten om kroppens betydning. En begrensende tro er en innsnevrende åndeliggjøring.

«Det blir først når den naturvetenskapliga åskådningen genomträngt mänskligheten som denna kan återfå antikens fulla, omedelbara visshet om det kroppsligas betydelse. Redan inom senantiken – hos Sokrates, hos Plato – såg själen ned på kroppen. Renässansen sökte försona dem. Men den var tyvärr ej nog from – fräck var den tillräckligt – för att lyckas i en uppgift, för vilken man, enligt ett Goethe-ord, måste vara både fräck och from. Först nu, sedan man vet huru själ och kropp uppbygga eller undergräva varandra, börjar man återfå en andra, högre oskuld i fråga om kroppslighetens helgd och rätt.»

PÅ SEIERSPALLEN?

Selv om Ellen Key har vært den glemte av Sveriges tre store intellektuelle ved århundreskiftet, har hennes tanker om skole fått sin renessanse. Mange av hennes tanker kan kjennes igjen i dagens skoledebatt. Noen av hennes tanker kan bidra i en programerklæring for dagens folkehøgskole, hvor vi med litt vrangvilje kan kjenne igjen mange av utfordringene Ellen Key kjempet med i datidens skole i dagens utdanningsløp og som folkehøgskolen er en del av. Samtidig er oppgaven den samme: Danningen av det virkelighetsnære, frigjorte mennesker.

Vi synger enda på refrenget: Dette var inte vad Ellen Key tänkte sig, og det er fremdeles en livsoppgave for oss uansett hvor vi synger på refrenget: Vi må aldri glemme hva Ellen Key ville!

Geir Ertzgaard

BÅTBYGGERLINJA VED FOSEN FOLKEHØGSKOLE

Foto: Benjamin Villela

Nybygd åfjordsbåt bygd av elev Aage Arnold Haugan på Fosen Folkehøgskole.
Foto: Fosen fhs.

Linja har eksistert i 40 år. Vi har bygd ca 100 båter, fra 6 til 62 fot. Vi har bygd rundt 20 båter over 40 fot. Vi bygger på bestilling, til elever, tidligere elever, private og til organisasjoner.

Skoleåret starter med ei uke i skogen for å finne emner. Elevene får motorsagkurs og mye manuelt arbeid. Vi sover under ei presenning, spiser skogsarbeiderkost og blir kjent med hverandre.

Vi sager røtter, kroker, stokker og andre emner til passelig dimensjon, barker dem, og legger til tork.

Resten av året går med til bygging av en eller flere båter. Vi bygger som regel tradisjonelle ro og seilbåter fra Nordvestlandet. Vi syr også seil og smir alt av beslag. Året avsluttes med seiltur.

TÅLE Å GJØRE FEIL

Er dette bra folkehøgskole? Det vil jeg si! Som så mange før meg har skrevet i denne spalte; mestring og selvtillit. Og ting man kan få bruk for seinere: praktiske ferdigheter, å lage verktøy, å kvesse, kroppsbruk, øyemål og fingerferdighet. Innsyn i

Foto: Fosen fhs.

KENNETH BJØRKLI, INSPEKTØR OG LÆRER PÅ BÅTBYGGING

Kenneth er en mangesysler. Han er glad i trearbeid med og uten strøm, og og setter pris på ville vekster til mat og nytte. Kenneth er utdannet tradisjonsbåtbygger fra Båtskott Trebåtbyggeri, med fokus på klinkbygde åfjordsbåter. Har nylig kjøpt seg gårdsbruk, og bedriver husbygging på tradisjonelt vis.

DU HØVLER IKKE PÅ EN BÅT, MEN PÅ DIN SJEL

VILLE HELT SIKKERT GRUNDTVIG SAGT

en kultur. For en hel del er den største utfordringa å tåle å gjøre feil. Du høvler ikke på en båt, men på din sjel, ville helt sikkert Grundtvig sagt.

På en måte er det enkelt å lære bort båtbygging. Tradisjonen (og jeg) bestemmer hvordan båten skal bli. Der er ikke rom for individuelle krumspring, som det kan være i handverk hvor man lager ting til seg selv. Knivmaking f.eks. Her ser man mye snedig.

Når det gjelder metode er det mer åpent. Folk og kropp er forskjellige, noen er store, noen er mindre. Kroppen må uansett brukes på en måte som fungerer. Lange drag og fulle tak. Kjernemuskulatur og arbeidsteknikk må trenes.

UTFORDRINGER

Min største utfordring er å holde folk i sving. Tilrettelegge slik at arbeidet flyter fint. Være på forskudd, og gi riktig oppgave til rett person.

HVA VIL JEG FORMIDLE?

At tre er fantastisk. At man må ta det man har, og gjøre det beste ut av det. At engasjement for handverk går hånd i hånd med engasjement for natur og miljø og en (i mine øyne) god måte å drive skogbruk på. At de enkle verktøy, kniv, øks, høvel alltid vil fungere. De er tidløse. Det er ikke en dimensjonshøvel. Ikke får den plass på hybelen din heller.

ETTER FOSEN

En liten håndfull elever går videre. De får seg lærlingplass og blir båtbyggere etter endt læretid. Markedet er godt. De fleste båtbyggere i Norge i dag har vært et år eller to på Fosen folkehøgskole. En større håndfull tar med seg trearbeidet videre i livet. Det er en fin ting!

Kjølen og de to første omfara utgjør det vil kaller for botn i båten. «Det er botn som bær», sa de gamle. Hvis botn er bra, blir båten stødig. Mitt ønske er at tiden på båtbyggerlinja kan være botn i noens liv.

Kenneth Bjørkli

Mer enn ord

Foto: Lars Helge Stenhaugen

Eksklusiv mulighet til alle
lesere av Folkehøgskolen

HVER TIENDE BOK PÅ KJØPET!

Send din bestilling til fhf@folkehogskole.no

(Tilbudet gjelder kun ut 2023. Merk e-posten med "tilbud")

STEINAR BRYN:

REPORT FROM

KYIV

October 2023.

Foto: Olesia Gerohschenko

The Nansen Academy has had a focus on the Russian invasion of Ukraine since May 2014. For several years (2014-2018) we had summer sessions for participants from Ukraine and Russia, together with participants from the Balkan and Caucasus. Fridtjof Nansen has a status in Ukraine, particularly in Kharkiv where we have participated in opening a Nansen Seminar room at the Karazin University. When he got the Nobel Prize in 1922, he gave half the money to Russia and Ukraine. His Nobel Speech was titled «No More War». A strong position caused by his focus on the *consequences* of war.

We, in the U.S. and Europe, strongly support the Ukrainian people's right to self-defense and self-determination. I have, in the spirit of Nansen, asked if the current way we are helping Ukraine is the best way to support the building of peace, democracy, and European integration. Standing on the Nansen platform, the question is whether the consequence of the war works against the very aims mentioned. What follows are short comments based on interviews, visits, and a lecture at the School for Ministers, organized by the Institute for the Future. I talked with and listened to NGO workers, frontline soldiers and relatives of frontline soldiers, old politicians, community organizers and old friends. The war has lasted for almost ten years, time is long overdue for taking a closer look at the consequences of this war for the Ukrainian people.

THE MAIN DOMINATING NARRATIVE

The dominant narrative is that the aggressive full-scale war has united Ukraine more than ever in an anti-Russian stand. Putin miscalculated and overestimated a potential division between the Ukrainian people, and instead of gaining power based on this perceived division the invasion had the opposite consequence. Russia is infected by the «imperial bug» and Ukrainians agree on a united front against everything Russian, including the Russian language. The brutality of the invasion, particularly in places like Bucha, shocked the part of the population with pro-Russian sympathies.

In this first narrative, negotiations are completely out of the discussion. When Putin's goal is to eliminate Ukraine,

Zelenskyy can't compromise. They do not think Ukraine has lost more because they are defending themselves, not resisting would have been a much higher price to pay. Ukrainians express a high level of tolerance for the war itself. What I see as catastrophic for the Ukrainian society, they see as a historical necessity. Wars come and go with a certain regularity. Even active peace workers believe Ukraine will win the war. As one said, this is the only way I can return home. This means a strong internal pressure on Zelenskyy, he can't give concessions now, and he cannot give in. That would make all the sacrifices meaningless. In addition, he has promised the Ukrainian people that they **will** win the war. If he doesn't keep that promise, he will lose the power. And thereafter loose his position in the history books.

THE SECOND ALTERNATIVE NARRATIVE

The second alternative narrative emphasizes that Ukraine has always been a multiethnic and multi-linguistic state where Russian and Ukrainian languages lived side by side, and was part of peoples upbringing – and therefore – should not become monolingual. A woman from Bakhmut illustrates this narrative. She was a pro-Russian political party member of the municipal board. Her party is now forbidden. I asked her; what do you hate the most with Russia. She answered the fact that they have ruined my life. She also was leading an NGO working on bridge-building. Bakhmut is simply destroyed. No Bakhmut anymore. Then she adds; But why must Ukraine take my language (language = the childhood, atmosphere, and culture of her upbringing) away? She was a highly educated lawyer. She has lost the trust that Ukraine could be a country where Ukrainian speakers and Russian speakers could live together again side by side. Now when she sees no future in Ukraine, she wants to go to Italy.

Undoubtedly the first narrative dominates the media not only in Ukraine, but in the whole Western world, and the second

is simply denied by some, and hard to present by anyone without being accused of being pro-Russian. The second narrative separates the current «Russian» political and military attack from the fact that parts of Ukraine have lived in a closer relationship with the neighbor country and developed a more Ukrainian-Russian culture. Such cross-border cultures are a common phenomenon in many European countries. This narrative argues that there is a difference between the current Russian political and military attack and the Ukrainian-Russian culture that has deeper cultural roots and as such cannot be held responsible for the invasion. This second narrative is spoken silently and quiet.

The obvious dilemma is the big gap between the two narratives. The first narrative describes the second almost as a vanishing group, while the second narrative stresses their stronger presence (example claiming that 35% of the children speak Russian as their major language).

THE UKRAINIANS MUST DECIDE THEMSELVES WHAT THEY WANT

The clearest insight I got is the problematic aspects of this statement. Norwegian politicians repeatedly underline the importance of allowing the Ukrainians to decide their future, particularly regarding whether to push for negotiations or continue the war of defense. Ukraine never wanted this war in the first place, and now they are trapped inside the war, and many feel that the best way to keep up the fighting spirit is to reinforce the belief that they eventually will win the war.

What is harder to understand is the strong «Western» emphasis that it is the Ukrainians themselves that decide they want to continue the war. The war has lasted for 20 months, which has caused so much damage to Ukrainian society that it becomes confusing if the Ukrainians alone are held responsible for this war of defense. This is in so many ways a joint operation, we therefore should also share the responsibility for the consequences.

One comment I gave in Kyiv that created reactions was «Maybe you can get more out of negotiations than from ke-

THE IMPORTANCE OF STOPPING THE WAR BECOMES CLEARER

eping the war going». They responded like this was a new way of thinking about negotiations. To negotiate was for them equal to give up territory, not to gain something. Analyses have been written about Pashinyan and Zelenskyj, why did Pashinyan send young soldiers to the frontline when he later settled for a deal which ultimately made most Armenians feel he gave up? To settle for negotiations now would be a dishonor to all the young men who have sacrificed their lives. To decide you must have options. Zelenskyj doesn't feel he has a choice.

We should also reflect more on whether a decision that has such a strong influence on other countries in the world should be left to Ukraine alone. To share in decision-making also means sharing responsibility for the consequences of the decision. It is argued that Norway's primary goal (together with the Western coalition) is to prevent WWII, and that responsibility overshadows any responsibility for Ukraine.

Finally, is a country caught up in war at risk of losing the horizon view and consequently making a wrong decision in that situation?

Could we ask when NATO, the US, EU, and China are as involved as they are, they could put stronger pressure on Russia and Ukraine to start condition less negotiations. Maybe such pressure would lead nowhere since both countries say they do not want to negotiate, but maybe it would

lead to long negotiations that could produce new ways of thinking. And it could improve the communication between China and the US. What will be the consequences for Ukraine and the supporting countries if this war goes on till the unforeseeable future and becomes a frozen conflict?

THE DEVASTATING CONSEQUENCES OF THE WAR

The importance of stopping the war becomes clearer when we speak to soldiers and their wives. The soldiers are completely worn out after too long time at the frontline. Nobody asks them if they want to continue the war. There is an obvious need for more rotation and more breaks for the soldiers. There is too much corruption in the different divisions. Money is given to the commandant but doesn't trickle down to the soldiers. NGOs are working with healing families destroyed by the war.

The Institute for the Future invited me to give a lecture to the School of Ministers. I had to prepare a talk to people with strong political experience and political ambitions. I was warned to not say this, to not say that. But they asked questions like «What advice would you give to Zelenskyj» – and I answered honestly. I felt that they lacked the experience of long conversations about alternative options and they appreciated this opportunity.

I seriously think the international community is too afraid of confronting the Ukrainian way of thinking. And I question whether Zelenskyj is giving a truthful picture of the international support to the Ukrainian people.

My advice to Zelenskyj would be to encourage negotiations sooner rather than later since the European support is fading, and the U.S. support is depending on the outcome of the election in the U.S. This is particularly risky for Ukraine. It can also be argued that the longer negotiations are postponed, the less Ukraine get to say in the final outcome. We are very clear that international pressure is needed on Israel and Hamas. The same international pressure is needed on Russia and Ukraine. But the precondition as mentioned before is the agreement between the U.S. and China that they must stop this war. The accumulated effect of killed soldiers and civilians, the amount of refugees, which has passed 10 million when we include IDPs and the refugees to Russia, the environmental destruction, the destruction of families and the increasing development of war traumas are working contradictory to the aims of the war; the building of a democratic society with self-determination and high probability of Western integration.

Steinar Bryn, Nansenskolen

Fotos: Øyvind Krabberød

JON KROGNES: MINE PERSPEKTIVER PÅ DANNING

Jeg vil gjerne begynne med formålsparagrafen i Lov om folkehøgskoler. Der står det: Folkehøgskolens formål er å fremme allmenndanning og folkeopplysning... Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.

Dette er en befriende kort formålsparagraf og den gir oss stor frihet, og det verdsetter jeg høyt. Det skiller oss fra alle andre skoleslag. Om vi ser på grunnskolens formålsparagraf så er den lang og detaljert.

Men så kommer spørsmålet: Hva er så Danning? Folkehøgskoleforbundet har følgende definisjon på danning: «Evne til å være oppmerksom på seg selv, andre og verden, for å utvikle mot og entusiasme til å leve sitt eget liv i et forpliktende og bærekraftig fellesskap.»

Jeg liker denne godt, men den er egentlig veldig omfattende – å være oppmerksom på seg selv, andre og verden - er ikke så lite. Og ikke mindre krevende er det å utvikle mot og entusiasme til å leve sitt eget liv, og som ikke det skulle være nok så må du også gjøre det i et forpliktende og bærekraftig fellesskap.

Da har du ikke tid til å bli folkehøgskolerektor!!! - men jeg liker det, for vi burde ikke ta mål av oss til mindre.

Men dette er heller ikke alt. For i Store Norske Leksikon står en annen definisjon: Dannelse eller danning er et begrep som beskriver formingen av menneskets personlighet, oppførsel og moral. Danningsbegrepet fokuserer på individets evne og plikt til å forme seg selv, og skiller seg derfor fra sosialisering, oppdragelse, utdanning og andre pedagogiske begreper.

Her snakker vi altså om formingen av menneskets personlighet, oppførsel og moral, og vi er selv ansvarlige for vår egen utvikling på disse områdene!

Det er jo egentlig ganske interessant for oss som jobber i folkehøgskolene, det er i ut-

gangspunktet ikke vårt ansvar å danne elevene. Det er elevenes eget ansvar å danne seg selv! Og det må det være, for vi kan ikke danne noen som ikke ønsker det selv.

Disse to definisjonene er jo svært forskjellige, men ser vi dem i sammenheng er det kanskje lettere å få et bilde av hva danning er. Jeg oppfatter det slik at Folkehøgskoleforbundets definisjon gir litt mer innhold i definisjonen fra Store Norske Leksikon.

Dermed har vi to interessante innfallsvinkler på dette lille foredraget. Både at folkehøgskolen er i særstilling når det gjelder formål, og at danningen gjennom både det å utvikle mot og entusiasme til å leve sitt eget liv, og individets evne og plikt til å forme personlighet, oppførsel og moral i stor grad er den enkeltes eget ansvar.

Så hva er da skolens rolle og oppgave/ansvar?

Først og fremst er det jo viktig at skolen er bevisste sin hovedoppgave. Vi skal ikke drive med utdanning, men med dan-

ning og folkeopplysning. Det betyr at det faglige arbeidet ikke er målet, men middelet eller verktøyet.

Det høres kanskje rart ut når man kommer fra Toneheim, som alltid har holdt den faglige fanen høyt. Men om vi går tilbake til hva vi faktisk skal gjøre, så er jeg av den oppfatning at vi skal legge forholdene til rette for at danning skal kunne skje. Elevene skal bli satt i situasjoner, der refleksjon og dialog over egen aktivitet, prestasjoner, tanker og adferd er med å danne eleven. Hvor god danningen blir avgjøres både av elevens evne til refleksjon over egen aktivitet og av hvor gode situasjoner skolen skaper, og om vi har tålmodighet og vilje til å bruke nok tid på refleksjon og dialog i hverdagen.

Dette er på flere måter krevende, for refleksjonen kommer ikke til fastsatte tider på en timeplan. Den kommer i rykk og napp, og det gjelder for oss som jobber på skolene å være til stede når det skjer slik at vi kan få en god samtale om elevens refleksjoner.

Akkurat av denne grunn kunne nok et bedre navn på tilsyn vært refleksjonstid, eller tilstedeværelse for refleksjon og dialog med elevene.

Elevene må lære at de ansatte er til stede for samtaler og refleksjon, at de er gode å snakke med og at de ønsker å høre hva elevene tenker om det ene og det andre. For elevene er ikke nødvendigvis vant til at lærere er så interessert i å høre på dem. I alle fall ikke ledelsen på skolen.

VENTE PÅ ELEVENES SPØRSMÅL

Når det gjelder faglig nivå og faglig utvikling mener jeg hovedargumentasjonen for å ha så høyt faglig nivå som mulig i folkehøgskolene er at det skaper bedre utviklings arenaer også for danningen. Om det faglige arbeidet ikke utfordrer elevene vil behovet for utviklende refleksjon og dialog bli borte. Da vil heller elevens fokus ta retning av: hvorfor driver jeg med dette?

Men det er viktig at man husker på hvorfor vi ønsker et høyt faglig nivå og ikke bruke energien på å lære dem mest mulig, slik at faglig utvikling prioriteres

høyere enn tid til refleksjon og dialog. I dette arbeidet må vi som pedagoger, og andre ansatte, ha tålmodighet til å vente på elevenes spørsmål, før vi forteller og gir ferdigtygde svar. Vi må bruke alle muligheter elevene gir oss til å stille spørsmål ved våre egne beslutninger, og måter å gjøre ting på. Ved brudd på regelverk og utidig oppførsel.

Elevens oppgave er å bruke skolen og de utfordringene vi gir elevene gjennom vårt dannelsingsprogram, reflektere over det de ser, føler og mener, jobbe med medelevene og de ansatte for å forstå og sette sine egne tanker og handlinger i perspektiv.

Vi er i en vanskelig tid for folkehøgskolen. Plutselig synker søkertall og elevtall kraftig på mange skoler og vi lurar på hva vi skal gjøre. Vi kan ikke lenger booste søkertallene med spennende reiser til eksotiske reisemål.

Samtidig trenger ungdommen folkehøgskolen mer enn noen gang, selv om de ikke vet det selv. I overgangen mellom det analoge og det digitale livet der kunstig intelligens, roboter og en heldigital verden blir styrende, er det vanskelig å orientere seg. Det finnes i dag over 200 digitale influensere (altså influensere som bare er fiktive personer. Den største er fra Brasil og har over 30 millioner følgere), og bruken av ChatGPT og andre portaler for kunstig intelligens vokser lynraskt.

FOLKEHØGSKOLENS GULL

Folkehøgskolene er og må være analoge, og vårt sosialpedagogiske arbeid skal hjelpe elevene å vite hvem de er og hva de står for i møtet med den digitale verden. Derfor er danning og sosialpedagogisk arbeid folkehøgskolenes gull. Det er det viktigste vi har.

Toneheim er god på musikk, men det er også høgskoler, universiteter, konservatorier og en rekke andre skoler i Norge. Men kun vi som er folkehøgskoler har et sosialpedagogisk program rundt det musikkfaglige arbeidet, og danning som formål.

Jo mer man tenker over dette, jo viktigere blir noen av de gamle og tradisjonelle verktøyene våre.

I folkehøgskolen har vi ekte dialoger mellom genuine mennesker, der målet med dialogen er å skape refleksjon.

Vårt mål er ikke å diskutere eller ha debatt med elevene. I diskusjon og debatt er du mest opptatt av dine egne argumenter og av å nøytralisere motpartens for å vinne diskusjonen eller debatten.

I en dialog er målet å få presentert alle partenes synspunkter og å prøve å forstå hva dialogpartene egentlig mener. Man trenger ikke å mene det samme eller å bli enige om noe, og ingen skal vinne, men ved å reflektere over forskjellige synspunkter utvikler man også sitt eget standpunkt eller ståsted.

DISIPLINÆRSAKER GIR MULIGHET TIL REFLEKSJON

På rektormøter har vi diskutert mye om disiplinærsaker opp gjennom årene. Og det er mange synspunkter både i den ene og den andre retningen. Jeg ser på disiplinærsaker som en mulighet til refleksjon og dialog mellom elever og ansatte. Om disiplinærsaken legges opp slik at den ikke fører til refleksjon og dialog over det som har skjedd er den bortkastet og feil bruk av vår og elevenes tid.

I de 28 årene jeg har vært på Toneheim har vi utvist tre elever for resten av skoleåret. To av dem ble utvist fordi helsemyndighetene brukte det at de hadde skoleplass på Toneheim som unnskyldning for ikke å gi dem det tilbudet de trengte. Toneheim har nemlig den holdningen at alle som opplyser om at de har psykiske problemer får plass. For å håndtere dette har vi et godt samarbeid med helsevesenet rundt i lokalmiljøet.

De to det er snakk om var så syke at vi ikke kunne ta vare på dem og helsevesenet kunne ikke bidra med det elevene trengte så lenge de hadde skoleplass. Dermed ble de utvist fra skolen.

Den siste som ble utvist fra skolen hadde så avvikende adferd at han ble et stort problem for medelevene, og han ville ikke innse dette selv.

For oss er selve disiplinærsaksprosessen det viktige. Vi lar den ta tid og det er en åpen prosess. Målet er refleksjon og utvikling. En eventuell bortvisning for noen dager er egentlig bare en synliggjøring av å gjøre opp for seg.

Toneheim har i over 30 år hatt elever med sammensatte lærevansker. Det kan være elever med Downs, eller Williams syndrom eller andre former for diagnoser eller uspesifiserte lærevansker.

Disse elevene er veldig nyttige å ha i forhold til det sosialpedagoiske arbeidet. De bor og jobber med de funksjonsfriske elevene. Men alle skjønner at man må ta hensyn til dem. Man kan ikke bare si: skjerp deg og så er problemet over. De er som de er. De kan selvfølgelig som alle andre utvikle seg, men det går som regel mye saktere enn for funksjonsfriske elever. Derfor må de tas hensyn til. Det gjør det også litt lettere for elever som er innenfor normalen, men likevel «slow learners», umodne eller har dysleksi eller andre lærevansker å få forståelse for sin situasjon. Det gjør det også lettere for traumatiserte elever å stå frem med sine angster eller det de sliter med. Dermed må vi skape et miljø der vi lærer ungdommene å tørre å stå frem med sine utfordringer og der det er normalt å ta hensyn til dem som sliter mer enn dem selv på en eller annen måte. Det er meget krevende for en del av dem som kommer rett fra russetiden og ikke er vant til å ta hensyn til noen andre enn seg selv. Men hos oss må de det. Dette går selvfølgelig ikke av seg selv og vi har et program for hvordan vi jobber med det. Dessuten medfører dette arbeidet en rekke svært gode muligheter til dialog og refleksjon for danning.

JEG ER INTERESSERT I Å HØRE

Alle elevene vi har er fantastiske unge mennesker hver på sin måte, men på enkelte områder ganske udannede. De trenger folkehøgskolen. De trenger fokuset på danning og personlig utvikling. De trenger dialog. De trenger å bli lyttet til av noen som er interessert i å høre. Hver gang jeg har en elev på kontoret eller for meg selv på en annen måte så spør jeg. Og når de svarer, men dette er du sikkert ikke interessert i å høre, så kan jeg med hånden på hjertet si at jeg er interessert i å høre alt du har lyst til å fortelle. Det ender som regel med at de forteller mye mer enn de hadde tenkt og kanskje mye mer enn de noen gang har fortalt noen.

SLUTT MED DET!

Til deg som tror krig er svart hvitt:

slutt med det!

MaxPower

Å jobbe med danning og dialog tar tid, så ikke regn timer, men ta vare på dere selv slik at dere kan være i jobben lenge og kose dere med den. Det er den mest meningsfulle jobben dere kan ha, men den krever engasjement og tid.

Så kjære alle dere. Vern om danning og sosialpedagogisk arbeid. Det er som sagt gullet i folkehøgskolen.

Jeg liker ikke forslaget til endring av formålsparagrafen i NOU'en. Å begynne å spesifisere hva danning og folkeopplysning er vil lett bli ekskluderende for enkelte områder. Det er folkehøgskolen ikke tjent med. Dere må vite at danning omfatter alle sider av elevene. Noen trenger det ene og andre trenger noe annet. Det er opp til dere å legge til rette for den utviklingen dere ser elevene trenger. Den viktigste lønnen for sosialpedagogisk arbeid og danning er elevenes tillit. Den kan vi glede oss over resten av livet.

Av Jon Krognæs. Han gikk av som rektor ved Toneheim folkehøgskole denne høsten

Innlegg på Folkehøgskoleuka Mandal 2023

Folkehøgskolenes omdømme har endret seg blant unge de siste årene, ifølge undersøkelser.

Flere unge oppfatter nå folkehøgskolen som unødvendig, barnslig og dyrt.

MARKEDSFØRINGSEKSPERT OM FOLKEHØGSKOLENES OMDØMME: – KAN ENDRES OVER NATTEN

– Et omdømme er den oppfatning publikum har av eksempelvis en folkehøgskole, bedrift, politiker, sier Trond Blindheim, dosent i markedsføring ved Høyskolen Kristiania.

En omdømmeundersøkelse fra 2021, gjennomført blant hele befolkningen, viste totalt sett at folkehøgskolene har et bra omdømme. Derimot kom det fram at de yngste (15–19 år) hadde mindre kunnskap om folkehøgskole enn resten av befolkningen. Blant dem mente færre at folkehøgskolene hadde bra omdømme.

En nyere undersøkelse om unges syn på folkehøgskolen, viser at blant de som har sett omtale av folkehøgskolen på sosiale medier, har 42 prosent sett negativ omtale. Halvparten av disse oppgir at dette har påvirket inntrykket av folkehøgskole negativt i noen grad.

Folkehøgskole blir av en del sett på som dyrt, lite nyttig og barnslig.

– Selv om omdømmet til folkehøgskolene er litt nede nå, tror jeg absolutt det kan snu. Folkehøgskolene er flinke til å fange opp trender i samfunnet. Alle vil finne en linje som vil passe for dem, sier Blindheim.

OMDØMME BETYR MYE

Blindheim gikk selv på Voss folkehøgskole. Da han skulle begynne gikk det rykter om et narkoproblem på enkelte folkehøgskole, men ikke på Voss.

– Folkehøgskole var veldig populært den gangen. Jeg husker den kuleste gutten i gaten sa han hadde gått på folkehøgskole, og da var jeg solgt, sier han.

Ifølge Blindheim betyr omdømme veldig mye for bedrifter.

– Har man et dårlig omdømme har man også et negativt renommé. Det kan bety at folk vil forlate bedriften og ikke handle der mer, sier Blindheim.

Han forteller at knekker i omdømme kan gå raskt over, siden folk glemmer og tilgir.

– Selv om folk får dårlig negativ omtale i mediene, går det fort over. Det har vi eksempler på fra de store produsentene Volkswagen og Tine. Det har også vært mye negative artikler om Frimurerlosjen, som har skapt et negativt omdømme hos mange, sier han.

MEDIENE ER VIKTIGE

Ifølge Blindheim er medieomtale kanskje den viktigste faktoren som skaper et negativt omdømme.

– Mediene skriver som regel ikke om ting som er hyggelige og bra, men liker konflikter som bryter med det folk forventer, sier han.

Han påpeker at kommunikasjonen folkehøgskolene gir ut om seg selv også kan påvirke. Likevel er det ikke før en potensiell søker har bestemt seg for å søke, hen oppsøker folkehøgskolens egne sider.

– Elevtallene har gått opp og ned gjennom alle tider, så det kan snu. 38 prosent av studentene på høyskoler og universiteter, hopper av. Jeg tror det hadde vært lurt om de tok et år på folkehøgskole før de begynte på et langt studium, sier han.

LANG TID Å BYGGE – KORT TID Å RIVE

– Et omdømme tar lang tid å bygge opp, men kan endres over natten, sier Blindheim.

Han understreker viktigheten av å få tidligere elever på folkehøgskoler til å snakke positivt om opplevelsen.

– Hvis jeg sier Bergen tenker man kanskje regnvær, fest og fjell. Man vet i bunn og grunn få ting om steder og bedrifter, og det er kun noen ting som fester seg i hodene på folk. Før klagde bønder på TV hver gang de var på TV og da ville ingen

begynne på agronomutdanning. En merkevare er kun kjent for én eller to ting, slik er det også med utdanningsinstitusjoner.

– Hvor fort kan et omdømme endres?

– Hendelser som at en lærer trakasserer en elev, eller at en rektor blir tatt i promillekjøring, er ytterst skadelig for omdømme. Likevel går slike ting ofte raskt over, siden mediene skriver om verre ting noen dager eller uker senere.

FERSKVARE

– Hva tenker du om endringene i folkehøgskolens omdømme?

– Det er nok folk som ikke har gått på folkehøgskole eller kjenner noen som har gått på det, som har de negative oppfatningene. Jeg tror kritikken spilles ut fra en myte, sier Blindheim.

Dette støttes av funnene i Omdømmeundersøkelsen fra 2021 som viste at sammenheng mellom folkehøgskolens kjennskap og omdømme er svært stor. Desto bedre folk kjenner til folkehøgskolene, desto bedre er omdømmet.

Blindheim påpeker at omdømme er ferskvare.

– Det vil endres fra år til år. Det er viktig at tidligere og nåværende folkehøgskoleelever deler fra folkehøgskoleåret og hvor bra det var. På den måten kan de ta til motmæle mot dem som kaller det barnehage, sier han.

Julie Byberg Bø

10

RÅD TIL FOLKEHØGSKOLER
PÅ TIKTOK

Av Susanne Løvlie Stee,
Informasjonsrådgiver i IF

De siste årene har flere folkehøgskoler startet opp på TikTok – en videodelingsplattform med korte, underholdende videoer i høydeformat, som 54 prosent av alle mellom 18 og 29 år i Norge bruker daglig. Skolene deler ulike typer videoer fra folkehøgskolehverdagen, og en del har dessverre opplevd å få ugreie kommentarer på sitt innhold.

En periode virket det som at det var populært å rakke ned på folkehøgskole på TikTok, blant visse grupper. Det kom til uttrykk både via kommentarer og videoer. Innholdet har ofte gått på at folkehøgskole er useriøst og barnslig («folkehøgskole er barnehage for voksne») eller mer saklige påstander, som at «folkehøgskole er dyrt» - men ofte basert på misforståelser og feil.

Innholdet kom tilsynelatende fra unge gutter, som antakelig ikke har gått folkehøgskole selv. Det ser ut som det har roet seg noe, men det er vanskelig å forutse om «trenden» kan ta seg opp igjen.

I en undersøkelse om unges syn på folkehøgskole fra 2022, kom det frem at 42 prosent hadde sett negativ omtale av folkehøgskole på TikTok, og at dette i stor grad (16 prosent) eller noen grad (36 prosent) påvirket inntrykket av folkehøgskole negativt. Det er derfor viktig å være bevisst på hvordan skoleslaget vårt fremstår på TikTok.

Her følger 10 konkrete råd til folkehøgskoler på TikTok, både for å fremstå godt, men også noen generelle råd:

1 TENK OVER OM INNHOLDET BEKREFTER FORDOMMER

Innholdet kan bidra til å bekrefte fordommen om at folkehøgskole er barnslig og useriøst. Innhold med mye lek, kostymer og liknende, uten at det er satt i en tydelig kontekst, kan slå feil ut. Det kan fungere på andre plattformer, men vær litt forsiktig med det på TikTok.

2 FILTRER KOMMENTARFELTENE

Man kan filtrere ut kommentarer, basert på nøkkelord. Dette gjøres under personverninnstillingene. Kommentarer med nøkkelordene vises ikke, før de er godkjent. Her kan skolen også legge inn brukernavn, slik at visse brukere ikke kan tagges i skolens kommentarfelt.

Jeg vil ikke råde skolene til å stenge kommentarfeltene helt, med mindre man opplever en stor mengde negativitet, som man ikke har kapasitet til å følge med på. Det er mulig å stenge kommentarfeltet på hver enkelt video, og holde dem åpne på de andre.

Levende kommentarfelt bidrar til økt spredning av innholdet.

3 VÆR SØKBAR

Sørg for at kontoen til skolen dukker opp når noen søker etter skolen. Sjekk også hva slags annet innhold som dukker opp når man søker på skolen. Om det er noe negativt, er det fint at skolens innhold også dukker opp i søk.

Brukernavnet og navnet på toppen av kontoen er søkbart. Tenk over måten skolen navngir kontoen sin. Om brukernavnet inneholder «fhs», er det fornuftig at navnet på kontoen staver «folkehøgskole» helt ut. Folk som ikke kjenner oss, bruker ikke «fhs». Teksten i caption (under videoen) og tekstbokser lagt på inne i TikTok, før publisering (på selve videoen), er også søkbare.

4 RAPPORTER UØNSKET INNHOLD

Man kan rapportere andres videoer, kommentarer og kontoer. Om skolen opplever at andre poster uønsket innhold, kan det nytte å gå flere sammen om å rapportere den samme kontoen eller videoen.

Skolen kan også *blokkere* kontoer som fortsetter å trakassere, men dette vil ikke alltid løse problemet, ettersom vedkommende kan opprette nye kontoer.

5 KOMMENTER PÅ ANDRES VIDEOER

Å kommentere på andres videoer, kan øke spredningen på egne videoer. Det er uklart om algoritmen belønner kontoer som er aktive, med å spre videoene deres ytterligere, eller om det er fordi flere ser brukernavnet flere steder og klikker seg inn. Begge deler er uansett positivt. En annen positiv effekt er at skolen knytter positive relasjoner til andre brukere, skoler og linjer, ved å heie hverandre frem i kommentarfeltene.

6 ÅPNE INNBOKSEN FOR ALLE

Nå er det mulig å få private meldinger fra alle. Skru gjerne på denne funksjonen under personverninnstillingen, slik at alle som lurar på noe kan kontakte skolen via TikTok.

7 HA EN INTERESSANT START PÅ INNHOLDET, OG KOM RASKT TIL POENGET

Målgruppen vår bruker fryktelig kort tid på å bestemme seg for om en video er interessant eller ikke, før de blar videre. Derfor må videoen fange oppmerksomheten umiddelbart, og raskt komme til poenget, slik at den ikke mister seeren. En interessant start kan f.eks. være en overraskende påstand, et spennende klipp, et godt ansiktsuttrykk, eller alle disse i kombinasjon.

8 TEKST ALT SOM SIES

Dette er en inkluderende praksis, og et krav til universell utforming av IKT, som alle private og offentlige virksomheter, lag og organisasjoner må følge. Det er også enklere for alle å få med seg det som skjer.

Man kan tekste rett i TikTok (denne teksten blir også søkbar), eller bruke andre verktøy. Om det er mye som sies, anbefales appen MixCaptions, som kan transkribere norsk og automatisk genererer tekst. Transkribering til norsk vil antakelig bli mer utbredt i fremtiden, men foreløpig er det ikke så vanlig.

9 BRUK MUSIKK OG LYDER KORREKT

Legg på musikk og lyd før posting, rett i TikTok. Slik sikrer du at skolen ikke bryter opphavsretten, og ikke risikerer å få innholdet fjernet eller sanksjonert på andre måter.

10 POST JEVNLLIG

Algoritmen belønner jevn publisering. Om skolen har fire videoer klare til posting, er det bedre å poste én i uken, enn å poste alle fire samtidig. Disse kan «spenne bein på hverandre», ettersom dårlig spredning på én video kan påvirke spredningen på de tre andre.

Med disse ti rådene i bakhodet, håper jeg at du som jobber med TikTok-innhold på en folkehøgskole føler deg litt bedre rustet til å bruke plattformen.

NAVN PÅ KORT

INTERESSEVEKKENDE START

BLIKK FRA KAIKANTEN: HOMO LUDENS

Vi lever i ei avsporingenes tid. Truslene henger over oss og tragediene kommer til oss. Om ikke på døra, så gjennom alle skjermene vi omgås med. Eller styres av. Hvordan et menneske handlerer dette uten å tumle inn i det våte, dystre mørket, er ei daglig utfordring. For det vi står over-

for er jo så altomfattende, komplekst og opprivende at vi blir stående rådvile igjen. Og melde oss ut vil vi jo ikke, anstendige skapninger som vi ønsker å være.

Så hva griper vi til? Ut over vårt daglige kjøpmannskap og vår sortering av husholdningsavfall i fire kategorier, meiner jeg. Hva har vi å holde fast i som får oss til å kjenne glede og mening?

Jeg kan ikke rådgi fleire enn meg sjøl i dette spørsmålet, annet enn å si at vi alle bør ta oss tid til å se etter i den nærmeste sfæren om det finnes en tråd der å holde i.

Sjøl har jeg funnet leiken. Det vil si, jeg prøver så godt jeg kan å finne den. Bakgrunnen er også i dette anliggendet truende nok. Skoleverket vårt frarøver seksåringene i økende grad den frie leiken. Nå kjenner lærerne for de minste elevene seg pressa til å tjøre ungene ved pulten og lære dem to bokstaver i uka, slik at de kan lese før jul i første klasse. I påtvunget samsvar med den opphøyde forståelsen av at det er dette som er veien til å hjelpe fram det opplyste og sjølstendige mennesket.

Hvordan kom skolen hit? Og hvor blei leiken av? Ungenes foretrukne og beste vei til læring.

Som bestefar med fem barnebarn i alderen ett til sju år, har jeg det privilegiet at jeg kan gjøre opprør mot det rådende vanviddet. Det passer meg bra. Så nå anstrenger jeg meg daglig for å hente fram mitt indre homo ludens som et lang arbeidsliv sjølsagt har svekka også i mitt tilfelle. Og jeg har gleden av å konstatere at det er der. I sandkassa, på stuegolvet, ute i skogen, i fjæra og på sjøen. Men jeg har mye å lære. Godt da, at jeg har framragende læremestre å støtte meg til. Nysgjerrige unger som ser muligheter i hver kvist på veien, hver stein i grøftekanten og hver bekk som sildrer forbi. Sånn vokser verden fram.

I livet som pensjonist får jeg titt og ofte spørsmålet: Ka du gjør om dagen?

Det er vanskelig å si om det spørres av omsorg eller av nysgjerrighet, men jeg har uansett kjent på en viss lede ved heile spørsmålet. Hva er de ute etter å høre? At livet som pensjonist er trøstesløst og tomt, og meininga strøket ut når man ikke lenger har en jobb å stemple inn til?

Sånn er det sjølsagt ikke. Og da er det godt å svare at jeg leiker. At jeg oppdager verden på nytt. Samtidig som jeg holder ved like den gamle opprøreren mot et bederva skoleverk.

Brynjar Tollefsen

PA HJERTET

VILLKATTEN JENS OG EN UKJENT HALLING

I 2011 hadde jeg som nyttårsforsett å si ja så sant jeg ikke hadde grunn til et nei.

Forsettet resulterte i en hel del artige, rare og pussige opplevelser. På skoleårets siste morgensamling deler jeg med elevene hvordan det å ta sjanser, by på seg sjæl og gi seg hen, også åpner for en sterk begeistring for det livet har å tilby.

Morgensamlingen starter med at jeg rocker etter favorittbandet Kent. Deretter tar jeg de tilbake til året da jeg lærte at begeistring er et valg, at begeistring avler begeistring, og at desto mer hverdagsbegeistring du klarer å oppdrive jo bedre får du det. Selv når opplevelsen ikke står til begeistring, kan du alltid bli etterpåbegeistra. Det siste ble spesielt viktig i året der jeg takket ja til nær sagt alt.

Som da jeg meldte meg på Vikingaruset i Uddevalla. At jeg knapt hadde løpt ti kilometer, at jeg hatet å konkurrere og best likte å løpe alene, var ikke grunner nok. Med personlig rekord både på 1, 5 og 10 km underveis i løpet var etterpåbegeistringen stor, selv om jeg, mens det sto på, aller mest trodde jeg skulle dø.

Eller da jeg i et ivrig øyeblikk meldte meg som beredskapshjem for dyrebeskyttelsen. At jeg ikke hadde erfaring med katt, at katten viste seg å være et beist på ti kilo og var, ja, vill, tok jeg mindre notis av. Og det gikk tross alt bra, han ga spenning til ethvert dobesøk, han lærte å være i rom med mennesker, og jeg å sjamponere håret i rekordfart. Vi aksepterte etter hvert tingenes tilstand, han fikk navnet Jens og stjal en bit av hjertet mitt.

I desember 2011 hadde jeg øvd vel og lenge. Å si ja til en gåtur med en ukjent halling ble en lett øvelse. Og til tross for mammas advarsler om fremmede menn i fremmede biler sa jeg ja til en kaffekopp i bilen hans etterpå.

Åra går og jeg fortsetter å si ja og lar meg begeistre. Sist til hallingen i Oslo rådhus. Etter vielsen, og et heller ureglementert fravær, søkte jeg begeistra rektor om velferdspermisjon.

Begeistring smitter, for rektor, han sa ja.

Kristin Smith

MIN SANG:

FAVORITTAR FRÅ NORSK SANGBOK

– Eg fekk ei hyggeleg utfordring om å velja ut ein song frå den siste songboka vår, ein som eg sette spesielt pris på. Det ville eg gjerne, for eg visste med ein gong kva for song eg ville eg velja, nemleg «Mjelle» av Terje Nilsen.

Og nå kan de gjerne prøve å finne «Mjelle» i den nye utgåva av songboka, men det vil vera fåfengt. «Mjelle», som kom inn i boka i utgåva frå 1998, var der ikkje lenger. Ingen nye folkehøgskoleelevar får nå synge om han som «lar mygga sug seg fast på leggen».

Då var det eg daska meg sjølv på handa og tenkte: Kva er det for tull? Du som for eit par generasjonar sidan på eit landsmøte i Norsk Folkehøgskolelag slakta den siste utgåva av Norsk Songbok og fekk gjennom eit vedtak om å utnemne ein ny songboknemnd som skulle foreta ei gjennomgripande revisjon av boka? Du må da tole at ein yndlingssong ikkje lenger finst i ei bok!

Og etter å ha bladd gjennom boka gjer eg meg sjølv rett. Den nye utgåva er så mangfaldig at alle vil finne sin song eller sine songar. Boka er eit kvalitetsarbeid!

Nå har eg kome gjennom den nye utgåva og har notert på fleire ark kva for songar eg er svært glad i. Eg sa til meg sjølv at det måtte vera ein norsk song, sjølv om eg med glede syng på alle språk eg kan forstå.

Ja, eg bladde og noterte, men da eg kom til side 722, var det klart. Det måtte bli «Vår beste dag» av Erik Bye, som Jon K. Rosslund sette melodi til. Songen vart skriven til eit jubileum for «Hjemmet

for døve», i dag «Signo», rett før tusenårsskiftet. Mange i min generasjon har eit nært forhold til Erik Bye, og denne songen slo verkeleg an. Mange hugsar sikkert Erik Byes rustne innspeling av songen like før han døydde.

Den er skriven til eit døvejubileum – men berre les første lina i kvart vers:

- Kom og lytt til lyset ...
- Kom og lytt til dypet ...
- Kom og lytt til mørket...

Herleg dobbel botn!

Og så siste linene i versa:

- Mangt skal vi møte og mangt skal vi mestre. Dagen i dag – den kan bli vår beste dag. Siste verset: Dagen i morgon skal bli vår beste dag.

Elles er dei tre versa fylt av ein livsfilosofi som ikkje minst er trøysterik for ein 77-åring. Dagen i dag/i morgon...

Lykke til med boka – Ho bør brukast. Ikkje berre ved morgonsamlingar, kvifor ikkje ved kvar ein time?

Med helsing

Dag Wollebæk, pensjonist og tidlegare lærar og rektor ved Hallingdal Folkehøgskule og dagleg leiar for Norsk Folkehøgskulelag, nå Folkehøgskoleforbundet.

PS: Skulle det bli sett ned ein ny songboknemnd, ville eg ikkje ha noko i mot om nokon kviskra «Mjelle» til dei. Da skal eg sitja på skya mi der oppe og nikke stille og tilfreds.

EMPATI

Brené Brown har jobbet med temaet empati og iden-
tifisert fire «byggesteiner» (se den animerte videoen på
Youtube). Disse har jeg brukt som grunnlag for et
aktivt seminar for hele skolen. Én slik økt vil aldri
lære noen empati, men det kan øke bevisstheten sam-
tidig som vi bygger fellesskap og hygger oss.

1) GJENKJENNE ANDRES FØLELSER

Be ti frivillige elever om å stille seg opp foran de an-
dre. På signal skal disse ti enten smile eller gjøre en
grimase. Resten av elevene skal telle hvor mange smil
de ser og holde riktig antall fingre opp.

2) KOMMUNISERE FØLELSER

Del ut ett kort til hver av f.eks. «Virtues Project» eller
«Styrkekort» og sett elevene sammen i par for å snak-
ke om egne følelser rundt egenskapen som står på
kortet. Gi dem 7 minutter hver til å snakke. Det er
lenge og de må dykke litt dypere.

3) PERSPEKTIVRIKHET

Jeg bruker en «stem-med-beina»-metode, men varier-
er temaene. Elevene må ta stilling til påstander om
verdier, identitetsfølelse e.l. og stille seg opp fra «helt
enig» til «helt uenig».

4) IKKE DØMME

Som avslutning har jeg latt meg inspirere av den dan-
ske TV-reklamen «All That We Share». Finn den på
Youtube. Jeg varierer spørsmålene fra år til år. Det kan
gi elevene en følelse av at vi har mye til felles med folk
som ser annerledes ut - til og med de på andre linjer.
Hvis et folkehøgskoleår kan hjelpe flere å møte Den
Andre som et subjekt, så har vi gjort noe riktig.

Kjetil Hallre

NOTERT

USA: REKORDÅR FOR STREIKER

Da Klassekampen i februar intervjuet Liz Schuler (leder «USAs
LO»), leder i USAs største hovedsammenslutning AFL-CIO,
der også UAW (United Auto Workers) er med, roste hun Biden
for å være USAs mest fagforeningsvennlige president noensinne.
Men andelen fagorganiserte i USA minket fra 10,3 til 10,1
prosent i fjor, gikk faktisk antall organiserte opp med 273.000.
Dette skyldes at totalt antall jobber øker raskere enn organisa-
sjonsgraden.
I en pressemelding skrev Schuler at streiken har brei folkelig
støtte. «75 prosent av amerikanerne støtter bilarbeiderne i denne
kampen», skriver hun, og viser til ei fersk Gallup-måling.

Sissel Henriksen i Klassekampen

VI MÅ REAGERE FØR TOGET GÅR

I 2029 åpner Femern Bælt-tunellen, verdens lengste undersjøiske
tunnel, som forbinder Rødbyhavn på Lolland i Danmark med
Fehmarn i Tyskland. Nå trenger vi fortgang i utbedringen av
strekningen Oslo-Gøteborg, for å være med på den virkelige
store reisen.
For at folk og næringsliv i Norge skal nyte godt av den nye
forbindelsen, må en flaskehals utbedres: togstrekningen Os-
lo-Gøteborg. Enkeltspor og kapasitetsutfordringer gjør utbe-
dring av strekningen dtil en hjertesak for mange. Dersom norsk
fisk og varer skal fraktes ut i Europa på bane, må jernbanen bli et
grønt og reelt alternativ til vogntog på E6. I dag går 97 prosent
av godstrafikken over Svinesund på veien.

Tone Wilhelmsen Trøen i magasinet Norden

DEN KLASSEDELTE BYEN

Oslo skiller seg i stadig større grad fra resten av landet. Ingen
steder er klasseforskjellene like store.
Tall TV2 har hentet inn, viser at medianinntekten i Vestre
Aker (Holmenkollen, Vinderen, Ris og Røa) lå over én million
kroner i 2021, mens den var på under det halve i Oslo sentrum.
Medianinntekt vi si at halvparten av lønnstakerne har lavere
lønn og halvparten høyere. I Holmenkollen er formuen i gjen-
nomsnitt 17,4 millioner.
«Oslo er den eneste byen i Norge som ser sånn ut», sier sosiolog
Jørn Ljunggren til TV2.

Björgulv Braanen i Klassekampen

KALENDER

30. oktober 2023	Tillitsvalgtkonferansen 2023: Forkurs for tillitsvalgte Sanner Hotell, Gran på Hadeland
31. okt – 02. nov 2023	Tillitsvalgtkonferansen 2023, Sanner Hotell, Gran på Hadeland
06. – 08. november 2023	Ledersamling, felles for frilynt og kristen folkehøgskole, Quality Hotel Hasle Linie, Oslo
04. desember 2023	Klimawebinar, IU
02. januar 2024	Rogalandskonferansen, Karmøy folkehøgskule.
03. januar 2024	Distriktsmøte D7, Elverum folkehøgskole
04. januar 2024	Kurs for nye lærere – del 2. The Well, Oppegård
15. – 17. januar 2024	Rektormøtet. Sola Strandhotell, Stavanger

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehøgskole.no
for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

NOTERT

SUNDSTRÖM OM GUD OG PENGER

Hva er du verdt? Er et jævla dumt spørsmål som tydeligvis stilles i jobbintervjuer. Faen,
jeg er verdt millioner av kroner. Hit med pengene.
De enorme forskjellene i hvor mye penger folk har, som nå maksimeres i Sverige,
handler på ingen måte om verdien av de som har dem. Det handler ikke engang om
hvor mye jobb de legger i varene de selger. Man kan si at prisen på en vare bestemmes
av tilbud og etterspørsel, for eksempel blir vann jævlig dyrt når det er tørke, livbåter blir
veldig dyre når det er flom. Og slik er det. Når verdien av alt måles i penger, dør Gud.
Da dør kjærligheten mellom mennesker.
Det er det som skjer nå. I takt med en eller annen reklamefinansiert podkast der folk
velter seg i følelsessaus og tårer, for tårer er nå en ganske ettertraktet vare i massemedie-
ne, de kan selges til et av disse McDonald´s – psykologiprogrammene på TV. Man får
betalt per centiliter.

Stefan Sundström i Klassekampen

Toten fhs fikk besøk av Solbakken fhs, som viste et
fantastisk teaterstykke, kalt “De tre søstre” laget av
Anton Tsjekhov. Takk for besøket!

Klatring utendørs på Goddo, hvor Bømlo-elevene fikk
prøve seg på 5 ulike ruter på Klovafjellet i strålende sol
☀️

Hallingdal sine stipendiater har ankommet, og de gleder
seg til å møte alle de nye elevene! 🐾

PREUS FOTOMUSEUM: AV NATUR

Nature is humanity's best friend.

Without nature, we have nothing.

Without nature, we are nothing.

Nature is our life-support system.

António Guterres, FNs generalsekretær, 6. desember 2022 på Naturtoppmøtet COP-15 i Canada.

Parallelt med den økende oppmerksomheten om verdens natur- og klimakrise, har det fra 2000-tallet vært en fornyet interesse for disse temaene i internasjonal billedkunst. I Norge har det vist seg som et økende antall utstillinger og prosjekter som kobler kunst, natur og klima.

Med utstillingen Av natur, og forskningen og arrangementene som følger den, vil Preus løfte temaet videre innenfor kunstfeltet gjennom et spesielt fokus på fotografi. Målet er å bidra til økt innsikt i hvordan og hvorfor bærekraftig omgang med natur sikrer et godt livsgrunnlag for alt liv på kloden. Utstillingen følges av en katalog med et nyskrevet essay av Christine Hansen og et omfattende formidlings- og aktivitetsprogram.

Verkene som vises i Av natur, er i all hovedsak nyinnkjøp til museets samling med midlene som ble gitt av Kulturdepartement som ekstrabevilgning under pandemien 2020-2021. Et viktig spørsmål i arbeidet med utvalget har vært hvorvidt vår tids oppmerksomhet om den pågående natur- og miljøkrisen viser seg som endringer i den kamerabaserte kunstens forhold til motiv.

Kunstnerne som presenteres i denne utstillingen har et fokusert syn på naturens egenverdi. De går inn i spesifikke historier; det handler for eksempel om kontroverser rundt gruveaktivitet, spørsmål om vannkvalitet, ørkenlandskapets skjøre habitat og skogfinnenes spesielle jordbruksmetoder og livsform. Utstillingen har også eksempler på hvordan det koloniale landskapet blir tematisert gjennom urbefolkningsperspektiver, og hvordan mennesket har prøvd å kategorisere og underlegge seg den naturlige verden gjennom innsamling og museal visning. Flere av prosjektene handler om å utvide vårt syn på natur og kultur i Norge.

Det er mange stemmer i samfunnsdebatten om klimakrisen og natur, men debatten blir ofte hard, polarisert og spissformulert. Preus museum ønsker å bruke sin plattform til å skape et åpent og inkluderende rom for refleksjon over naturens betydning og dens plass i våre liv. Museet skal være en arena hvor reelt uenighetsfelleskap, basert på åpen dialog om klimahåp, sorg, tvil og motstand, er mulig.

Utstillingen er støttet av Fritt ord.

Preus/øk

Utstillingen henger til 31.12.2023

Av natur - Hvordan påvirker vår tids klima- og naturkrise den kamerabaserte kunstens forhold til sitt motiv?

Besøksadresse Kommandørkaptein Klincks vei 7, 3183 Horten

www.preusmuseum.no

Økendveling © Line Anda Dalmir, CA-127 Tecopa, 2018. Preus museums samling, museums samling.

NMFF.006854-05: © Karoline Hjorth & Rittta Ikonen, Eyes as Big as Plates # Karin (Norway 2019). Preus museums samling.

150 ÅRS JUBILEUM I AUSTRE MOLAND – VIGGO ULLMANN OG FOLKEHØGSKOLEN

NY BOK OG FOLKEHØGSKOLEJUBILEUM

Folkehøgskoleforbundet var til stede i Austre Moland kirke da 150-års jubileet for folkehøgskolen som ble startet av Ivar Fløistad og Viggo Ullmann på Skjulestad ved Arendal ble markert 1. oktober. Arrangementet, som var initiert av historielaget og forfatteren Jan Kløvstad, ble en fin markering. Det var korsang og tilbakeblikk på historien gjennom flere innslag. Jan Kløvstad er nordenentusiast, historiker, politiker og en svært produktiv forfatter. Hans siste bok om folkehøgskolen i Austre Moland og senere ved Landvik i Grimstad er et smykke av en bok om den tidlige folkehøgskolebevegelsen og den kampen man sto i – grundtvigianere mot pietister. Boka som heter – *Gjennom hjertet*

til hjernen – Om folkehøgskolen, Viggo Ullmann, Ivar Fløistad og N.F.S. Grundtvig er en revidering og fornyelse av boka *Ild, begeistring og varme* som han ga ut i 2000. Det er spesielt sterkt å følge Viggo Ullmann i hans kamp for å starte folkehøgskole, og den motstand han møtte fra omgivelsene – stat, amt og deler av kirken – pietistene. Det er virkelig et flott forskningsarbeide Ivar Kløvstad har gjort i arbeidet med denne boka. Vi kommer tilbake til en anmeldelse av boka i neste utgave av magasinet. Vi må virkelig rette en stor takk til Ivar Kløvstad for det arbeidet han har nedlagt for å få denne boka i havn. Øyvind Krabberød

NOTERT

JON FOSSE: HVEM HAR ÆREN?

Det klinger falskt når dagens middelkulturelle norske forlagsbransje forsøker å ta æren for Jon Fosses forfatterskap. Han er ikke deres fortjeneste. Tvert imot er han resultatet av en tid da forleggere som Trygve Åslund (Aschehoug), Sverre Tusvik (Samlaget) og Geir Mork (Gyldendal) så hva som skulle til, og gjorde det, fordi de selv var litterært tenkende mennesker. Om norske forlag skal gjøre seg noe håp om at norske forfattere også i de kommende tiårene skal kunne utvikle tilsvarende unike forfatterskap som Fosse og hans samtidige, er oppskriften fra 1980-tallet klar: Man må utgi ambisiøse tidsskrifter, antologier og essaysamlinger. Man må gi forfattere i oppdrag å oppsøke og oversette det beste fra utlandet. Det man utgir må inngå i en medieøkologi som sammen løfter et intellektuelt ordskifte. Men kanskje tenker man mer på bunnlinja, og er fornøyd med at det meste av dette er henvist til marginalene?

Audun Lindholm – redaktør, i Klassekampen

DEN HENRIVENDE, KORRUPT FOTBALLEN

Fotballens ukontrollerte pengestrøm kunne, konstaterte Blatter i 2005, «Grådighet truer det vakreste av alle spill.» Noen år senere falt Blatter for egen spill, men det forunderlige er at denne grådighetskulturen i dens symbiose med autokratiske regimer ingenlunde ser ut til å svekke fotballens vedvarende, henrivende masseappell, heller ikke i demokratisk opplyste land. For å forklare dette forhold strekker ikke det økonomiske vokabular til. Fotballkulturen ahr antatt estetisk-religiøse dimensjoner som trumfer – eller blender for – de politisk-økonomiske korrupsjoner. Det må søkes dypere ned i samfunnslivets kilder: til lidenskapene og deres bevegende rolle.

Rune Slagstad i Klassekampen

LOFOTEN:

OPPLEVER MOTVIND FOR FOTOLINJENE

Fotograf og fotolærer Peder Pedersen kom til Lofoten folkehøgskole i 1999. Han kom fra lærerstilling ved Hadsel folkehøgskole på Stokmarknes som ble nedlagt, og tok med seg alt fotoutstyr over til Lofoten hvor de startet opp fotolinje. Jeg møter han i undervisningslokalene som er svært romslige. Det er rett og slett imponerende hva de har bygget opp. Her er utstyr for alt – mørkerom, studio, utstyr for repro, redigering, bibliotek – ja her mangler rett og slett ingenting. Det ble suksess for den nye lina som på det meste hadde 48 elever - to linjer og to lærere – en proff/studio og en naturfotolinje. De var da like store som friluftslinjene. Nå merker de nedgang og har én halvfull linje. Friluftslivslinjene har kompensert for nedgangen i foto – så for skolen som helhet går det bra. – Det går i bølgedaler, vi har hatt våre opp og nedturer for både friluftsliv og foto, men har heldigvis klart å holde oss oppe, sier Peder. Han understreker at smarttelefoner, apper og sosiale medier har forandret måten folk bruker foto på – og at det også får konsekvenser for søkningen.

– Det gode bildet er ikke så interessant lenger. Et foto var tidligere det bestandige. Nå er bildene blitt det flyktige. Elevene har også endret seg. De vil ikke bruke så mye tid på egne prosjekter. Vi hadde nok tidligere flere elever som luktet på fotografiet som karrierevei. Nå er de mer opptatt av å ha et fint år på folkehøgskole – og så er de veldig opptatt av sosiale medier og serier – da blir det mindre tid igjen til egne prosjekt. – Nå er YouTube blitt den store instruksjonskanalen hvor du kan lære det meste, du trenger kanskje ikke ta et år på folkehøgskole for å komme inn i fagfeltet. Men neste år vil vi satse mer også på film på et intro-nivå. Og vi jobber stadig med hvordan fotolinja kan utvikles videre og følge med i tiden. Det har blitt et langt liv i folkehøgskolen for Peder Pedersen. Først tre år på Hadsel og så 24 år på Lofoten. Han opplever en stor endring i elevflokken. – Det er mindre rebeller – jeg savner den gruppen. Nå tar de ingen sjanser - alt skal være riktig. Kostnadene for å dumme seg ut kan være fatale – man safer, avslutter Peder – som tross alt er optimist.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

NORDNORSK MØTE I KABELVÅG

Lofoten folkehøgskole gjennomførte et flott arrangement – Nordnorsk folkehøgskolemøte 2023. På programmet sto kvalitet og bærekraft for fremtiden. Her var det gode foredrag og innledninger – og ikke minst god tid til samtaler i grupper. Det var også satt av tid til et par utflukter.

Det var flott å møte personalet ved folkehøgskolen i Vågan – her bidro alle og deltok aktivt i samtaler og arrangement. Og hvilket kjøkken de har – det var mange lovord om maten som ble levert fra øverste hylle. Det var 35 deltakere. Tre skoler var dessverre ikke med. Disse møtene er viktige – så det er bare å oppmuntre skolene om å prioritere slike møtesteder. Men det er lange avstander i nord – og ikke alltid så lett å prioritere tirsdag til fredag i høstferien.

ØK

Fotos:
1. Lofoten folkehøgskolen med rektor Lisa Blom i spissen var vertskap for Nordnorsk møte. **2.** Odd Arne Sandberg snakket engasjert om nordavinden i sitt Ord for dagen. **3.** Lofoten folkehøgskole ligger vakkert til på Finneset i Kabelvåg. **4.** Delingsøkt/workshop – det ble fantastisk lunsj med hjelp fra kjøkkensjef Nils Blom. **5.** Sang hører med når folkehøgskolefolk samles. Glimrende komp fra Yngve Nordskog (t.v.) og Øysten Falck Alsos. **6.** Spennende workshop og diskusjoner på Cafe 4 – Arbeidern i Kabelvåg. **7.** Her blir det vegetarisk lunsj – med glade kokker. F.v. Mari Vebenstad – Alta, Ingun Kristoffersen – Pasvik og Heidi Ervik – Svalbard. **8.** Ikke noe å si på stemningen – Pia Noppa og Torbjørn Nilsen – Lofoten fhs. **9.** Øyvind Brandt hold foredrag: Folkehøgskole – identitet og oppdrag. **10.** Angelina Christiansen (t.v.) og Dorte Birch fra frilynt folkehøgskole bidro med dansk drikkeviser under festmiddagen. **11.** De leverer fra øverste hylle fra kjøkkenet – festmiddag med kveite på menyen. **12.** Vinter i anmarsj i nord – nydelig melisdryss på toppene – regn i lavlandet.
Foto: Øyvind Krabberød

TRØNDERMØTET - FOSEN

I år var det Fosen folkehøgskole som var vert for Trøndermøtet. Alle frilynte folkehøgskoler, utenom en, møtte opp. Istedet for dager med foredrag så delte Fosen folkehøgskole av sin kompetanse innen tradisjonshåndverk, de viste fram gården sin og bød på seilturer og fiskemuligheter.

Tradisjonen tro var det kappestrid mellom trønderskolene i kampen om Den gylne sko. Namdals folkehøgskole trakk det lengste strået og kunne stolt ta med premien tilbake til Grong.

Angelina Christiansen fra Folkehøgskoleforbundet og Dorte Birch fra Informasjonskontoret for folkehøgskolen la fram siste nytt fra folkehøgskolekontoret.

Dorte Birch

Fotos:
1. Fosen folkehøgskole var vertskap for Trøndermøtet og bød gjestene på opplæring i alt det elevene lærer på skolen. Her oppvisning i å lage ild. **2.** Fosen folkehøgskole driver egen gård og viste fram gården til deltakerne på Trøndermøtet. **3.** Gården til Fosen folkehøgskole har egen gårdsbutikk. **4.** I år var det Fosen folkehøgskole som var verter til Trøndermøtet. **5.** De ansatte på Fosen folkehøgskole viste fram hvordan man kunne garve fiskeskin og lage sprettball av sopp. **6.** Deltakerne på Trøndermøtet kunne velge å lære om alt fra seiling til produksjon av garn. Her er det produksjon av såpe som er på gang. **7.** Oppskriften på såpe. **8.** Tradisjonen tro arrangerte Fosen folkehøgskole konkurransen om den gylne sko. Etter harde tevlinger var det Namdals folkehøgskole som vant og jubelen sto i taket.

ET AV VÅRE POPULÆRE KURS VENDER TILBAKE 12. – 13. FEBRUAR 2024

Scann for informasjon og påmelding.
Informasjon finnes også på våre hjemmesider.

Flere og flere rammes av psykisk sykdom. Også på folkehøgskolene opplever vi at elever har ulike psykiske utfordringer.

Hva gjør vi når en elev er psykotisk og hører stemmer i hodet? Eller når Jonas får et angstanfall under en morgensamling? Eller når man får at vite at Anna har låst seg inne på rommet sitt og driver med selvskading og vil ta sitt eget liv? Når Sigrid blir tynnere og tynnere og aldri møter opp til middagen?

Målet med dette kurset er å gi deg konkrete verktøy i møte med utfordringer knyttet til psykisk helse hos våre elever. Du vil lære deg å gjenkjenne symptomer på psykisk sykdom, samt hvordan du kan støtte og guide en elev slik at vedkommende kan få riktig form for behandling og hjelp. Hvordan skal vi møte elevene på best mulig måte? Og hvordan følger vi opp?

Kurset består av et 12 timers treningsprogram som går over 2 dager. På kursets første dag vil du få utlevert en bok som utgjør grunnlaget for undervisningen, og som blir din håndbok i ditt arbeid på skolen. Dette kursprogrammet har over flere år vært en stor suksess i Danmark, vi er veldig glade for at vi kan tilby dette kurset for andre gang i Norge. Dette kurset var en stor suksess i 2023 hvor ventelisten ble svært lang. Vi anbefaler derfor rask påmelding for å sikre deg plass. Vi har begrenset kapasitet på kurset og først til mølla gjelder.

TID: 12. – 13. februar 2024
HVOR: The Well, Opppegård

BOKMELDING: MOD FÆLLESSKAB - BØRN OG UNGES VEJE TIL DEMOKRATISK DELTAGELSE FORLAGET HØISKOLERNE

Dei frie skulane i Danmark er svært medvitne om sitt samfunnsmandat som er demokratisk danning. Friskolerne, Efterskoleforeningen, og Folkehøgskolernes Forening har i fellesskap gitt ut ei bok som tar utgangspunkt i «Frirummet» som pedagogisk metode og modell, den har som overordna føremål å stimulere demokratiske dannelsingsprosessar. Frirummet vart starta i 2016 og kan bidra til å forbetre den demokratiske samtalen gjennom å skape debatt, bygge bru mellom folket og dei folkevalde og ikkje minst engasjere barn og unge i den of-fentlege samtalen. Boka oppsummerer og presenterer mange av dei erfaringane ein har gjort i perioden frå frirommet vart starta i 2016.

Boka tar også utgangspunkt i undersøkingar om barn og unges deltaking i demokratiske prosessar, politiske haldningar og synspunkt. Ein erkjenner at det kun er ei lita gruppa av unge som er «superengagerede», som tar del i debattar, aksjonar og blir synlege. Desse er ikkje representative for ungdomsgruppa som heilskap, og folkehøgskulane sitt demokratiske man-dat er såleis viktig.

Boka tar utgangspunkt i ei avklaring av omgrepa demokrati og demokratisk danning og korleis Frirummet kan bidra til dette. Dei frie skuleslaga i Danmark består av friskolerne, efterskolerne og folkehøgskolene. Arbeidet i desse skuleslaga legg alle vekt på å undervise om demokrati som styreform, men enno meir å gjere dette til ei livsform. Vi får i boka pre-sentert fem pedagogiske prinsipp som er ramma om Frirummet sitt arbeid, og som kan sti-mulere til deltaking og demokratisk arbeid. Det er semje om at demokrati og opplæring i demokrati er viktig, og at skulen spelar ei viktig rolle, men kopling til pedagogikk er utfor-drande. Denne boke gir nokre av svara, som også er lett overførbare til norske forhold.

Del to i boka presenterer sju ulike praksisfortellingar med svært ulik karakter. Desse fortel-lingane gir konkrete forslag til korleis ein kan omsette idear til handling. Dette er erfaringar frå ulike skular som m.a. gir spennande eksempel på korleis ein kan bygge bru til lokalsam-funnet, utfordre elevar på eigne verdiar, korleis takle og løyse konflikhtar med dei ein er aller mest ueinig med. Dilemmaer og fordommar blir utfordra gjennom å bruke strukturerte me-todar. I etterkant av kvart kapittel er det også formulert tema for refleksjon og konkrete spørsmål til samtale, - til bruk både for elevar og tilsette.

Å øve på demokratiske prosessar er utfordrande. Alt som skal lærast krev øving, også å snak-ke, å kunne danne seg meiningar og utvikle eit språk for å artikulere sin ståstad. Ikkje minst trengs det øving for å kunne akseptere usemje og utvikla evna til å leve i eit ueinigheitsfelles-skap. Teori og kunnskap på den eine sida heng nært saman med opplevingar og erfaring på den andre. Siste del av boka går enno meir konkret til verks, og presenterer detaljerte og kon-krete metodar i det demokratiske dannelsesarbeidet; «Sådan gør du». Eit stort spekter av meto-diske tilnærmingar med ulike tema, ulike lengde og for ulike aldersgrupper er ein gåvepakke for alle som treng påfyll og inspirasjon i sitt daglege virke.

I Danmark som i Norge blir det frå politisk hald lagt vekt på utdanning som skal ha nytte-verdi. Dei instrumentelle perspektiva er mest salgbare og er ofte poengtert. Vi opprettar utdanningar som skal fylle samfunnets behov for å få utført konkrete oppåver og fylle stillin-gar. Slik må det sjølvsagt vere, men samstundes må samfunnet fyllast av menneske som sikrar at vi ivaretar demokratiet, har evne til å samtale, kan stå i konflikhtar og ha mot til å presentere gode alternativ i for nye tider.

Vi har nært slektskap til dansk folkehøgskule, og denne boka er lett overførbar til norske forhold. I ei tid der vi opplever at demokratiet er under press, er det meir enn nokon gong viktig at norsk folkehøgskule er tydelge på sin legitimitet, og sitt arbeid med demokratisk danning. Dette perspektivet har tendens til å tre i bakgrunnen når skulane i konkurransen med andre utdanningstilbod marknadsfører aktivitetar og reiser. Det er på høg tid å ta på alvor at ungdom også kan respondere på eit skuletilbod som tilfører andre perspektiv. «MOD FÆLLESSKAB» er eit svært godt hjelpemiddel for folkehøgskulen sitt dannelsesarbeid og for den som vil utfordre ungdommane på å ta stilling og bli aktive deltakarar i demokratiet.

Einar Opsvik

Boka er tilgjengeleg som gratis PDF på nett:
<https://frirummet.org/Media/638194811154385059/23-MOD%20F%C3%86LLESSKAB%20-%20WEB%20opslag.pdf>
Eller den kan bestillast frå «Frirummet» sine websider: <https://frirummet.org/materialeplatform/mod-faellesskab>

DANMARK OG UKRAINA-KRIGEN:

«KRIGEN HAR RYKKET OS SOM HØJSKOLEBEVÆGELSE»

Krigen i Ukraine er med til at sette fokus på højskolernes pligt til at have et globalt udsyn, siger Claus Staal, der er forstander på Silkeborg Højskole og bestyrelsesmedlem og formand for internationalt udvalg i Folkehøjskolernes Forening i Danmark.

Af Mette Skov Hansen

Mange højskoler har i de seneste måneder lavet initiativer for at støtte Ukraine og ukrainske flygtninge. Hvad ser du det som udtryk for?

«Jeg tror, det skyldes, at rigtig mange unge mennesker er blevet berørt af krigen. For dem har krig i Europa ikke været noget, de troede, de skulle forholde sig til i deres egen tid. Mange har haft brug for en platform, hvor de kunne tale om krigen, og en mulighed for at handle. Derfor har krigen både rykket eleverne, højskolerne og os som højskolebevægelse.»

HVORDAN HAR HØJSKOLERNES INITIATIVER UDVIKLET SIG I DE SENESTE MÅNEDER?

«Min oplevelse er, at fokus har flyttet sig fra det kortsigtede, humanitære perspektiv til et spørgsmål om, hvad højskolerne meningsfyldt kan bidrage med på den længere bane. Snart står vi med tusindvis af ukrainske flygtninge i Danmark, som ikke kan vende tilbage til et normalt liv lige foreløbig. Derfor undersøger højskoler nu, om de kan optage ukrainske elever. Det er for at tilbyde dem et sted at bo, men også med tanke på, at de kan blive inspireret af højskolernes værdier og tage nogle af dem med hjem, når deres samfund skal bygges op igen.»

HVAD VIL DET KRÆVE AF HØJSKOLERNE, HVIS DE SKAL KUNNE OPTAGE UKRAINSKE ELEVER?

«Det vil først og fremmest kræve noget finansiering, for vi må ikke tilbyde ophold gratis, og de ukrainere, som er flygtet fra hus og hjem, har ikke mulighed for at betale det hele. Vi ser lige nu på, om der kan oprettes en pulje i FFD, som kan være med til at dække omkostningerne.»

KAN KRIGEN I UKRAINE PÅ SIGT KOMME TIL AT ÆNDRE NOGET VED HØJSKOLERNE ELLER DERES OPTAG AF INTERNATIONALE ELEVER?

«Jeg tror og håber, at krigen vil sætte fokus på, at vi som højskoler er forpligtet på at have et globalt udsyn, og at den vil få os til at overveje, hvad vi får ud af at have internationale elever på skolerne – og omvendt.

Vi vil gerne vise internationale elever de tanker, som højskolerne bygger på, og som kan give dem nye måder at anskue deres tilværelse og egen historie på. Samtidig skal de danske elever lære af dem. Det kan være, vi fremover bør optage flere elever fra verdens konfliktområder, da danske unge dermed får sat ansigt på kriser. Det er med til at virkeliggøre den verden, vi lever i.»

ER DER NOGET, DU HAR SAVNET VED HØJSKOLERNES UKRAINE-INDSATSER?

«Hvis jeg skal være en smule kritisk, ærgrede det mig, at vi ikke hurtigere og i samlet flok reagerede på krigen. Grundtvigs Højskole sang uden for den russiske ambassade i København, men tænk, hvis vi som bevægelse havde samlet alle højskoleelever i Danmark til at protestere mod den uretfærdige situation. Det havde været kraftfuldt.»

HVORFOR SKAL HØJSKOLER OVERHOVEDET FORHOLDE SIG TIL KRIGEN I UKRAINE?

«Højskolerne er et dannelsesprojekt, og derfor er det relevant, at vi markerer os med troen på fællesskab og forandringer. Det betyder ikke, at højskolerne skal levere alle svarene. Vi er lige så rådvilde som alle andre institutioner lige nu. Men vi forsøger at skabe nærvær, samvær og muligheder. Vi tror på, at alle mennesker kan gøre en forskel, hvis de vil.»

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET PÅ NORDISK SANGSYMPOSIUM

Song har alltid vore ein viktig aktivitet i dei nordiske folkehøgskulane. Folkehøgskoleforbundet er partner i *Krafttak for song*, og var i september invitert til å ta del i «Nordisk songsymposium» på Oslo kongressenter. Dette var ein stor kongress over tre dagar med deltakarar frå heile Norden, inkludert Island og Færøyene. Dette var ei samling som hadde fellessong/allsong som tema. Åtti bidragsytarar, fleire fellessesjonar, mange presentasjonar og workshops formidla massiv kunnskap og god inspirasjon om song. Alle deltakarar kunne sy saman sitt eige program og vere med på det som ein fann meste relevant for sitt arbeid og sin organisasjon. Fleire forskarar presenterte rapportar og funn, og fokuserte på song i ulike perspektiv. Song og læring, song og helse, song og kultur og ikkje minst song som fellesskap vart sett i søkelyset.

Højskolerne i Danmark har hatt stor suksess med «Højskole-sangboken». Tilsvarande for norsk folkehøgskule er for frilynt folkehøgskule «Norsk sangbok» og for kristen folkehøgskule. «Syng livet». Den danske boka har blitt ei bok som alle danskar kjenner til, og som ein kan finne stort sett i alle heimar i Danmark. Den er selt i fleire hundretusen eksemplar! Vi har også blitt godt kjent med komponist, pianist og allsongsleiar Rasmus Skov Borring. Han er knytt til dansk folkehøgskule, og presenterte den danske boka med tilhøyrande melodibok, korbok og bok for born. Ikkje minst er det knytt ein eigen applikasjon til boka, som gjer den lettare til gjengeleg. Songsymposiet hadde mellom anna som målsetting «å styrke sangens posisjon i samfunnet». Norsk folkehøgskule står i ein lang og rik sangtradisjon. Vi treng i dag å halde fast ved og styrke vår innsats i å ta vare på songen for å stadfeste vår identitet, og styrke vår kultur og fellesskap, – og ikkje minst for å halde fast ved gleda i å synge.

SONG PÅ FRILYNT FOLKEHØGSKULAR

Siste reviderte utgåva av frilynt folkehøgskule si songbok kom ut hausten 2021. Gamle songar er bytta ut med nytt og oppdatert stoff. Her har ein tatt vare på kjende klassikarar som er ein del av vår kulturarv, og inkludert eit mangfald av nyare musikk. Boka kan bestillast frå folkehøgskulen sitt kontor i Oslo.

For å bidra til auka songglede har Folkehøgskoleforbundet gått inn i eit samarbeid med «Trall-appen». Denne er utvikla av musikkfagleg tilsette ved Oslo Met og kan nyttast som akkompagnement til ei mengd songar for dei skulane som ikkje har eigne musikk-krefter. Alle frilynte skular har fått tilsendt tilbod om å abonnere på denne appen. (www.trall.no)

Einar Opsvik

KRAFTTAK FOR SANG

har som overordna mål å styrke songtradisjonar og songglede landet rundt. Det er ei samhandlingsplattform med 27 partnarar, er støtta av kulturdepartementet og har tverrpolitisk tilslutning. Organisasjonen arrangerer forskingsbaserte kurs, konferansar, fagdagar og har ressursbank og utviklar program. Krafttak for sang har fem programområde: song for barn og unge, song i lokalsamfunnet, song og inkludering, song og helse og song i eldreomsorga.

MINNEORD LARS SIGVE MELING

Lars Sigve Meling døydde 4. september i år etter kort tids sjukdom, 75 år gamal. Ein bauta i norsk frilynt folkehøgskole er borte. Lars Sigve var pensjonist, men likevel til det siste, aktivt tilstades i mange samanhengar der folkehøgskolefolk møtast.

Lars Sigve starta folkehøgskolekarriera si som elev på Ringerike folkehøgskole etter fullført gymnas og ein periode som lærarvikar. På folkehøgskolen møtte han Sissel som han seinare gifta seg med. Begge to tok lærarutdanning, Lars Sigve på Notodden, Sissel i Stavanger.

Begge fekk tilbod om jobb på Jæren folkehøgskule og dei flytta til Klepp i 1974. I 1980 tok Lars Sigve over som rektor på Jæren, ein jobb han hadde fram til han vart vald som leiar i Norsk Folkehøgskolelag i 2005. Han satt som leiar til 2011 da han valde å pensjonera seg.

Spora etter Lars Sigve i folkehøgskolen er mange og sterke. Han var først og framst veldig glad i alle menneske han møtte på sin veg. For elevane på Jæren var han ein sterk og motiverande vegleiar. Som nokre elevar uttalar, - han synte oss mange stiar, sette sterke fotavtrykk og sådde frø i mange sine liv, frø som vi skal høste av i mange år. Mange tidlegare elevar var tilstades i gravferda.

For dei tilsette på Jæren var han ein støttande og kjær leiar som alltid var tilstades og ville det beste for alle. Med si djupe respekt for menneske, natur og samfunn, gjekk han inn i alle forhold og utfordringar med alvor, stor glede og engasjement, anten det var usikre og søkjande elevar, kollegaer, eller store spørsmål som gjaldt vår felles framtid. Lars Sigve var samtalepartnar, han motiverte, inspirerte og synte stor rausheit i møte med sine medmenneske.

Den sterke evna og vilja til å hjelpe vart særleg tydeleg da han i 1992 vart knytta til Flyktningerådet sin beredsskapstropp. I 1995 og 1999 var han på Balkan, m.a. i Makedonia der han hadde som

oppgåve å få i gang skolegang for barna i ein flyktningeleir, noko han fekk til mot alle odds.

Norsk frilynt folkehøgskule har mykje å takke Lars Sigve for. Livssynet hans bar sterkt preg av Grundtvig sine tankar om menneske, skole og samfunn. Han levde og lærte i tråd med dette menneske- og skolesynet gjennom si lange gjerning i skoleslaget. Det var desse grunnleggjande ideane han kjempa for som tillitsvald i organisasjonen i to periodar. Han stod på barrikadane da fridomen til skoleslaget var truga av sterke formalistiske og akademiske tankar på 1980-talet. Da gnistra det i tale og blikk hos den ellers så milde, rause og venlege Lars Sigve. Han gjekk til frontalangrep mot departementet sitt forsøk på å innføre eksamen og studiepoeng i folkehøgskolen, og argumentasjonen hans vant fram.

Lars Sigve gjorde seg også bemerka i nordisk folkehøgskolesamheng gjennom arbeidet i Nordisk folkehøgskoleråd og som nestleiar i styret for Nordiska folkehøgskolan i Kungälv.

I tillegg til å vere ein engasjert og tydeleg rektor og leiar var Lars Sigve eit samlingspunkt i familien som ektemann, far, morfar og farfar. På heimebane stilte han alltid opp for sine to barn og barnebarna. Livet med barn og barnebarn ute i naturen var høgt prioritert.

Alle vi som fekk gleda av å kjenne Lars Sigve vil hugse han som den gode historieforteljaren, han som alltid engasjerte, motiverte og som aldri veik frå ein frisk debatt om dei viktige tinga i livet. Lars Sigve var ein brubyggjar i folkehøgskolelandskapet. Han ville vere synleg, han tok plass i rommet, han tok ordet og han var høgt respektert. Derfor vert han så djupt sakna.

Takk for ein eineståande innsats for frilynt folkehøgskole og for venskapet, Lars Sigve.

Mai-Evy Bakken

MINNEORD OM HARRY WIIG ANDERSEN

Det var en vemodig og trist melding å få at Harry Wiig Andersen hadde gått bort 8. oktober - 88 år gammel. Minnene om Harry er mange, samarbeidet med ham blir husket med en salig (ordet passer godt!) blanding av alvor, munterhet og grundig saklighet.

Harry Wiig Andersen var leder av Noregs Kristelige Folkehøgskulelag i tre perioder, og derfor var han også skiftevis leder og medlem av Folkehøgskolerådet etter avtaler mellom folkehøgskoleorganisasjonene i de samme periodene. Harry satt også i Samnemnda, og han var medlem av Nordisk Folkehøgskoleråd. Han gjorde en god jobb i alle de verv han påtok seg, han hadde stor arbeidskapasitet, var ambisiøs og engasjert, og ofte fikk han det som han ville. Han var leder av NKF i den tida da motsetningen mellom kristelig og frilynt folkehøgskole var skarp og stor, det handlet om synet på eksamen, det handlet om kompetansespørsmål, og det handlet om folkehøgskolens pedagogikk. Det var ei tid med tøffe diskusjoner, men jeg husker Harry Wiig Andersen som en ærlig, klar og redelig motstander som også så mulighet for brobygging.

Fra et frilynt folkehøgskoleperspektiv er det mange episoder og historier som dukker fram når jeg skal se tilbake på samarbeidet med Harry Wiig Andersen. Gjennom sin raushet og vennskapelige holdning gjorde han kløfta mellom frilynt og kristelig folkehøgskole mindre, men han var alltid klar og fast på eget idégrunnlag når diskusjonen brøt på dypere vann.

Noen episoder utmerker seg i mitt minne. Harry var i væremåte en vaskeekte tjuagutt fra Bergen. Når statsbudsjettet var lagt fram, folkehøgskolekapitlet var kommet fram i lyset med mulige mangler og skavanker, var Harry klar til det han kalte høstjakta på Stortinget. Da kom politikeren Harry Wiig Andersen fram! Folkehøgskolerådets medlemmer kom med gode råd om ordbruk til Harry, særlig det at det heter stortingsrepresentanter, ikke

stortingsmenn. Spilt møye, for Harry fortsatte utrettelig med sitt «Stortingsmenn» med brei og brautende bergensk æ. Han slapp vel unna med sin muntre maskuline sjarm.

Mitt sterkeste minne med Harry Wiig Andersen er nok likevel arbeidet med å få reist en folkehøgskole i Gaza, i regi av organisasjonen NOSAG. Dette samarbeidsprosjektet mellom krefter i frilynt og kristelig folkehøgskole samt progressive folk på høyt nivå både i Israel og Gaza, førte januar 1996 til en reise til Israel og Gaza for å arbeide for denne folkehøgskolen. På denne reisa fikk vi treffe daværende leder i PLO Yasser Arafat. Det kostet nok noe for den ihuga Israelsvennen Harry Wiig Andersen å ta PLO-lederen i handa, men etterpå sa Harry at denne mannen kunne han stole på, og at han beundret Arafat for Oslo-avtalen. Det er en slags skjebnens ironi at minneordet om Harry Wiig Andersen og minnet om det daværende håpet om folkelig dialog mellom israelere og palestinere skrives i ei tid da alle håp om dette er lagt i grus!

Jeg tenker på Harry Wiig Andersen som en mann med mye vind og vær rundt seg, han fylte rommet med muntre replikker, stort alvor når det passet, han var en mann med enorm arbeids-evne og folkelig innsikt. Han behandlet folk med respekt, jeg vil savne ham som en god venn.

Arild Mikkelsen

ØNSKER KONTAKT:

SKRIVER OM

Erica Simon

I år er det trettio år sedan Erica Simon dog. Hon var professor i Nordiska språk och kultur vid universitetet i Lyon, Frankrike. Medan hon levde var hon en återkommande gäst vid många folkhögskolor i Norden. Hennes intresse för de nordiska folkhögskolorna resulterade i en avhandling om folkhögskolerörelsen, folkhögskolornas uppkomst och utveckling. Det blev ett intresse som varade hela livet. Hon återkom varje år, besökte folkhögskolor, höll föredrag och deltog på möten och konferenser. I de olika nordiska folkhögskoletidningarna kan vi läsa hennes egna texter eller om hennes framträdanden på konferenser och

möten, inte sällan med kommentarer om folkhögskolornas utveckling.

Men det verkligt stora projektet i hennes liv var grundandet av ett folkhögskoleprojekt, en egen kursgård, Le Crau du Sapt, i bergstrakterna norr om Lyon. Det var framförallt i samband med hennes sommarkurser som folkhögskolefolk från Norden kom i kontakt med Erica Simon.

Jag har länge tänkt att det är viktigt att lyfta fram Erica Simons arbete och det perspektiv hon hade på de nordiska folkhögskolorna. Jag har gått igenom hennes arkiv och jag har intervjuat flera i Sverige som arbetat på kursgården, deltagit på hennes kurser eller varit med i arbetet

med att försöka ta över och driva kursgården vidare. Nu vill jag komma i kontakt med er i Norge som hade kontakt med Erica Simon, deltog i hennes kurser eller på annat sätt har minnen av henne.

Jag har själv arbetat som folkhögskollärare i Sverige och även jag har skrivit en avhandling om folkhögskolan, den svenska folkhögskolans utveckling. De senaste åren har jag arbetat som lektor på Göteborgs Universitet. Ni kan nå mig på mail: caroline.runesdotter@ped.gu.se eller på telefon +46 734030122.

Caroline Rossiello Runesdotter

Arbeidslivet

HVILKE RETTIGHETER HAR ORGANISERTE ARBEIDSTAKERE?

Norge har tradisjonelt hatt høy organisasjonsgrad. Vi har organisasjonsfrihet, og det er derfor fritt å velge hvorvidt man ønsker å være organisert, eller ikke. Hva har man egentlig krav på hvis man velger å organisere seg, som uorganiserte går glipp av? I denne artikkelen skal vi gå gjennom noen av de viktigste rettighetene organiserte arbeidstakere har.

LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Hvilke rettigheter en organisert arbeidstaker har avhenger av hvilken fagforening man er medlem av. Arbeidstakere som er organisert i en fagforening som har en tariffavtale som arbeidsgiver er bundet av, vil være omfattet av tariffavtalens vilkår. En tariffavtale gir deg bedre rettigheter enn du ville hatt krav på etter loven. Alle med tariffavtale har for eksempel krav på fem ukers ferie, i stedet for ferielovens regulering om fire uker og en dag ferie.

Arbeidstakere som ikke er organisert, eller som er organisert i en fagforening som arbeidsgiver ikke har tariffavtale med, blir i relasjon til tariffavtalen definert som *utenforstående*. Til tross for at disse arbeidstakerne ikke er bundet av tariffavtalen, plikter arbeidsgiver gjennom det såkalte ufravikelighetsprinsippet å praktisere tariffavtalens regulering av lønns- og arbeidsvilkår også for utenforstående arbeidstakere. Disse arbeidstakerne vil dermed få de samme arbeids- og lønnsvilkårene som arbeidstakere som er bundet av tariffavtalen. Organisering vil med andre ord som hovedregel ikke ha innvirkningen på lønn eller arbeidsvilkår.

STREIK

Iverksettes det streik i en virksomhet, er det kun organiserte arbeidstakere som skal streike. Utenforstående skal i utgangspunktet arbeide som normalt. I enkelte virksomheter vil det imidlertid ikke være mulig å opprettholde driften under en streik, slik at arbeidstakere som ikke er omfattet av streiken blir permittert.

Arbeidstakere som er permittert på grunn av streik vil i mange tilfeller ikke ha rett på verken permitteringslønn eller dagpenger. Utenforstående arbeidstakere kan med andre ord stå mye svakere ved en streik enn organiserte arbeidstakere, som på sin side vil få bidrag fra streikekassen for å dekke opp for manglende lønnsutbetaling.

BISTAND VED ARBEIDSRELATERTE PROBLEMER OG ANDRE YTELSER

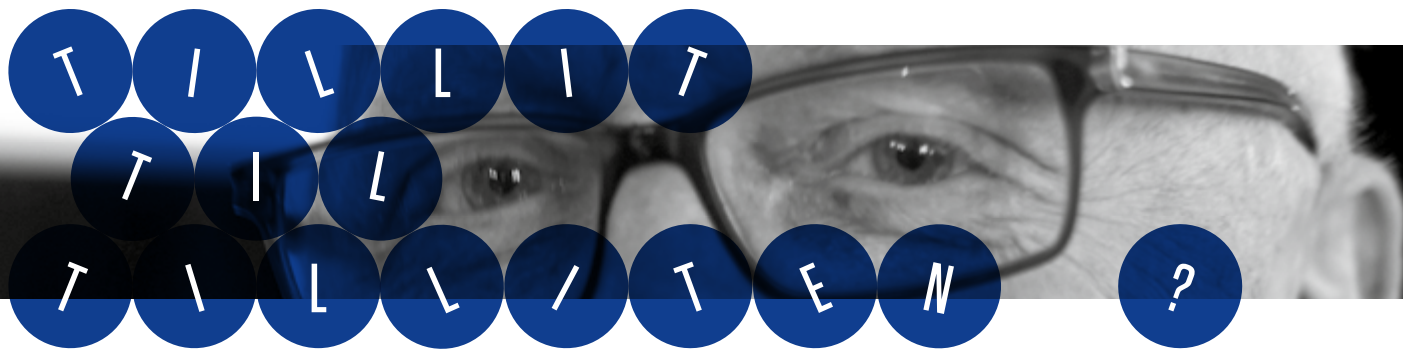
Et annet viktig gode ved å være organisert er at man kan få bistand fra fagforeningen sin i saker som er knyttet til arbeidsforholdet sitt. Dette vil gjelde uavhengig av hvilken fagforening man er medlem av. Skulle du for eksempel bli utsatt for en nedbemanning, vil fagforeningen kunne bistå deg i forhandlinger og vurdere lovligheten av oppsigelsen. Enkelte foreninger tilbyr også advokatbistand.

Uorganiserte arbeidstakere er på sin side henvist til å oppsøke, og betale for, juridisk bistand selv.

Avslutningsvis er det også verdt å nevne at fagforeninger som regel tilbyr en rekke andre goder, for eksempel gunstige kollektive forsikringer og andre medlemsfordeler.

Maja Elgaen, advokatfullmektig Helmr

Misbruk av reiserekningar, pendlarboligar, meetoo, aksjekjøp, manglande habilitet, nepotisme og ikkje minst tjuveri av solbriller og til og med kyssing utført av profilerte politikarar, er i følgje mange kommentatorar i ferd med å svekke tilliten til det norske tillitssamfunnet. Og kanskje enno verre; i ferd med å svekke tilliten til demokratiet. Skandalane som er rulla opp gjennom sommaren får bibelens syndefall til å framstå som epleslang.

Ordet tillit blir hyppig brukt i aviser, kommentarar og intervju. Det blir også framstilt som om misbruk av tillit er noko nytt, og ein akselererande trend. Det er vel meir truleg at det er toppen av eit isfjell, og at er resultat av ein kultur som har utvikla seg i fred og ro over lang tid.

Tillit blir sett på som ein altruistisk eigenskap vi har som folk. Wikipedia definerer altruisme slik: «Altruisme er en etisk doktrine og filosofi som hevder at det er riktig å handle på en slik måte at det tjener en annen eller samfunnet som helhet.» Og SNL presenterer det slik: «Altruisme er en uselvvisk og offervillig holdning og handling overfor andre. Altruisme er det motsatte av egoisme.» Denne uselviske og offervillige haldninga med ønske om å tene andre, er stor sett ein illusjon. Nokre filosofar går så lang som å seie at altruisme er umogeleg. Vi, i Norge, er ikkje betre enn andre. Likevel kan vi stort sett vere trygge, både på politikarar og privat i det offentlege rom.

Dette er i stor grad resultat av ein lang sosial og politisk kamp for likskap og openheit, og at vi har budd i eit land som har vore forholdsvis homogent. Gjennom historia har det blitt arbeidd aktivt for å finne gode kompromiss i ein politisk tradisjon som i stor grad har vore pragmatisk.

Avsløringane dei siste åra viser tydeleg at vi må ta høgde for korleis menneske fungerer. Å ha makt og å ha ein markert politisk posisjon viser seg stort sett alltid å gi ei kjensle av å vere heva over folk flest. Dei fleste er nærast seg sjølv og ønsket om personleg vinning og kunne tileigne seg rikdom vil alltid vere pirrande. «Håndbok for politisk ledelse» som gjeld for den politiske leiinga i departementa, legg vekt på skjønn, ansvar og aktsomhet. Det kan sjå ut som denne handboka er omtrent like forpliktande som ein «slik har vi det hos oss»-plakat på ein folkehøgskule. Det er trist å sjå at korrupsjonsjeger Eva Joly og filosofen Nina Witoszek har svært mange gode poeng i si bok «Det blåøyde riket, – Norske tillitspatologiar». Dette ubehagelege biletet av det politiske landskapet fører til at mange kommentatorar etterlyser klare reglar og tydlege sanksjonar. Dette er heller ikkje utan kostnader. Eit samfunn som er prega av overkontroll, blir tungrodd og mindre smidig.

Det er likevel ei god forsikring for oss alle av vi har aviser og institusjonar som ikkje går av vegen for å stille sjølv dei sterkaste autoritetane til vegg. Ein kan

trygt arbeide for å avsløre dei som går over alle grenser og dei som beveger seg i eit grått grenseland. Dette bidrar til å avsløre misbruk med påfølgande konfrontasjonar og hoderulling.

Når fokuset likevel er på at Norge er eit tillitssamfunn kan forklaringa vere at vi alle veit at det å stole på andre og å vere til å stole på til sjuande og sist er eit gode for meg sjølv. Det handlar med andre ord om kunnskap og erkjenning. Det er vår oppgave i folkehøgskulen å motverke den negative tillits-trenden gjennom å øve våre elevar til «å bli oppmerksom på seg selv» slik det er formulert i vårt idé- og prinsippprogram. Kunnskap om korleis demokratiske prosessar er eit felles gode, at systemet er svært sårbart, og at det er viktig å delta, er uvurderleg. I alle faglege samanhengar kan ein trene på samtalen, øve seg i å finne kompromiss, forstå sine medmenneske og lære å fungere saman med andre. Eit vidare blick og kunnskap om dei landa ein besøker, kan også bidra til at ein forstår verdien av dei goder og det velferdssystemet vi har i Norge. Dei dannelsesprosessar som folkehøgskulane inviterer til, kan bidra til å skape samfunnsdeltakarar med gode kunnskapar og ein høg moralsk og personleg integritet. Dette er den viktigaste medisinen. I eit fritt skuleslag krev dette at våre leiarar og lærarar er tilliten verdig.

Einar Opsvik,
leiar i Folkehøgskoleforbundet

OPPSTARTSMØTE FOR NYE UTVAL I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Folkehøgskulen arbeider for demokratisk danning og det er såleis også viktig at vi i vår organisasjon legg vekt på ein demokratisk struktur. Samarbeid og samheng mellom det som skjer på skulane, i dei ulike yrkesgruppene og det arbeidet som blir lagt vekt på frå sentralt hald, er viktig. Landsmøtet i FHF, som vi i år hadde på Songdal folkehøgskule, vel representantar til utval i organisasjonen. Nokre sit i fleire periodar, og nye kjem til. Som ein oppstart for utvalsarbeidet vart det i oktober i år invitert til eit felles digitalt oppstartsmøte for medlemmer i Utval for praktisk personale, Lærarutvalet og Skoleutviklingsutvalet. Da medlemmene presenterte seg fekk vi innsikt i sterk motivasjon og engasjement for jobben og ikkje minst for elevane! I møtet vart FHF sin demokratiske struktur gjennomgått, idé- og prinsippprogrammet vart trekt fram som sentralt styringsdokument og mandat for dei ulike utvala vart presentert. Styret i FHF treng utvala sine innspel og initiativ for å halde god kontakt med alle som kjenner problemstillingar i skuleslaget på kroppen, og for å bidra til å styre arbeidet i folkehøgskulerørsla i rett retning. Utvala har ei rolle overfor styret, og medlemmene på skulane kan også nytte utvala for å kanalisere sine idear og forslag inn mot sentrale organ. Oversikt over utvala og medlemmer i desse finn ein på frilynt folkehøgskule sine websider: <https://www.frilyntfolkehogskole.no/fhf/organisasjonen/utvalg/>, og under fana: Pedagogisk utvikling.

SONGBOKA, – ÅRETS JULEGÅVE!

Det er inspirerende å sjå kva som er mogleg å få til med ei songbok, når ein ser korleis den danske folkehøgskulesongboka har blitt allemannseige i Danmark. Bok blir trykt og distribuert i fleire hundretusen eksemplar. Som eit lite tilskot for å stimulere til song både i norsk folkehøgskule og til å ta vare på vår nasjonale songskatt, vil vi oppfordre alle skular til å bruke frilynt folkehøgskule si bok «Norsk sangbok» som årets julegave til personalet! Denne kan bestillast ved å vende seg til administrasjonen i Oslo pr. mail til: fredrik@folkehogskole.no, eller bestille den på nett: <https://www.frilyntfolkehogskole.no/fhf/rundskriv/2022/fhf-rundskriv-11-2022-bestilling-av-ny-sangbok/>

STUDIUM I FOLKEHØGSKULEPEDAGOGIKK VED USN

Norsk folkehøgskule skal i første rekke vere eit pedagogisk alternativ, og ha demokratisk danning som eit overordna siktemål. Ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) er det etablert eit studium i folkehøgskulepedagogikk. Dette bidrar til auka kunnskap om det pedagogiske arbeidet i folkehøgskulen, og studentane får styrka sitt pedagogiske medvit, og kan bidra med refleksjonar knytt til sitt eige arbeid.

Eit nytt kull starta på studiet hausten 2023, og Folkehøgskoleforbundet var på besøk for å helse på nye studentar og forelesarar i oktober. Vi møtte ei engasjert og samansett forsamling av studentar som er rekrutterte frå eit spekter av norske folkehøgskular. Dei har hatt to korte digitale møter før dei møttest i Porsgrunn på USN, – for første gong i oktober. Studiet går over to semester og er organisert med fysiske samlingar og undervisning på nett. Studentane får undervisning i pedagogikk og didaktikk som er særleg relevant for tilbodet som folkehøgskulane gir til sine elevar. Det blir gitt grunnleggande innføring i folkehøgskulen si historie, danningsteori, sosialpedagogisk arbeid og teori knytt til ulike læringstradisjonar. I tillegg til praksis på eigen skule er studiet prega av dialogbasert akademisk undervisning. Studiet blir avslutta med ein skriftleg heimeeksamen over ti dagar. Studiet kan vere første halvdel av Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) for dei som ynskjer å gå vidare og gjennomføre ein fullverdig PPU. Johan Lövgren som har lang fartstid på Grenland folkehøgskule, er no tilsett som førsteamanuensis ved USN og er leiar for studiet.

Vi ynskjer studentar og forelesarar lukke til med studieåret!

KURS FOR NYE LÆRERE DEL 2

Kurs for nye lærere DEL 2 arrangeres 4. – 5- januar. Det er en viktig tradisjon at vi arrangerer del 2 av kurset. Dette gjør at vi kan samle trådene og sette et verdig punktum for de første kursdagene som finner sted under Folkehøgskoleuka. At vi møtes igjen etter at halve skoleåret har gått gjør at vi kan ele erfaringer og høste av hverandres opp og nedturer gjennom det første halve skoleåret. Kurset ledes av Kjetil Hallre og Tor-Erik Moen. Det blir spennende gjesteforelesere og flere overraskelser.

KURS FOR TILSETTE SIN STYREREPRESENTANT

I følge folkehøgskulelova skal alle skular ha eit styre med representasjon frå personalet ved skulen. Personalet sine innspel til styret er viktig for å ivareta heilskapen på ein skule. Alle har ulike perspektiv på arbeidet og styret treng informasjon frå alle for å ha gode grunnlag for sine diskusjonar og vedtak. Tilsetterepresentantar på skulane vart i haust invitert til å ta del i eit webinar om rolla ein skal ha i styret ved skulen.

Advokat Benedicte Hille frå advokatfirmaet Helmr, er vår faste juridiske rådgjevar, og kjenner folkehøgskulen sine juridiske problemstillingar godt, og ho er ein viktig støttespelar i kompliserte saker. På webinarret har ho gått i gjennom folkehøgskulen sine juridisk rammevilkår og dei plikter og det ansvar tilsette sin representant har i styret. Det vart særleg lagt vekt på at alle i styret arbeider i fellesskap for skulen sitt beste. Det er viktig å skilje mellom rolla som tillitsvalt og rolla som styremedlem. Det er også viktig å merke seg at det er eit skilje mellom styret for folkehøgskulen og eigarstyret. Vi håper at dette kurset har gitt dei tilsette sin styrerepresentant eit godt fundament for vidare arbeid.

TILLITSVALGTKONFERANSEN 2023

30. oktober – 2. november er tidspunktet for den årlege konferanse for tillitsvalte. Lokallagsarbeidet er viktig både for det tradisjonelle fagforeiningsarbeidet og for å halde arbeidet i folkehøgskulerørsla varmt. Nye tillitsvalte blir innkalt til forkurs 30. oktober. I hovudkonferansen i dagene etter blir ein oppdatert på det nye i lov og avtaleverk, og får fornya kunnskap og erfaringssutveksling om andre tema.

Tillitsvaltkonferansen er gratis for lokale tillitsvalte og gir rett til fri med lønn samt eventuell refusjon av vikarmidlar til skulen. Sjå heile programmet i kalenderen på folkehogskoleforbundet.no.

NYTT STYRE I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

På FHF sitt siste landsmøte i Sogndal i juni 2023, vart det valt nytt styre for FHF. Styret består av: Einar Opsvik, leiar, styremedlemer: Ronnie MAG Larsen (Follo fhs.), Marianne Amundsen (Agder fhs.), Mariann Aaland (Buskerud fhs.), Line Cecilie Tirslaug (Torshus fhs.). Varamedlemmer: Frida Isungset (Sogndal/Lofoten fhs.), Kjetil Hallre (Ringerike fhs.) og Aina Nesse (Voss fhs.). Styret har i haust hatt eitt digitalt orienteringssmøte, og blir samla fysisk for første gong i forkant at Tillitsvaltkonferansen på Gran i oktober. Styret blir då konstituert med ny nestleiar, og kan ta tak i arbeidet framover. Utgangspunktet for styret sitt arbeid er FHF sitt idé- og prinsippprogram og dei prioriterte arbeidsområde som er nedfelt der. Vi ynskjer det nye styret velkomen og ser fram til eit godt og konstruktivt arbeid framover, - i ei utfordrande tid.

KURSMENY 2024

Snart lanseres kursmenyen for 2024. Vi kan allerede nå røpe at det blir kokkekurs med fokus på økologisk mat. I tillegg kan vi bekrefte at det blir en ny runde med psykisk førstehjelp for unge i løpet av våren. Kursmenyen lanseres via rundskriv og på våre nettsider. Følg også med på vår Facebook side for oppdateringer.

Angelina Christiansen, Einar Opsvik og
Espen Bråten Kristoffersen

FELLES LEDERSAMLING

Det som tidlegare var «Lederforum» for frilynt folkehøgskule og «Rektorforum» for kristen folkehøgskule, har i år blitt til eit felles arrangement for rektorar og ass. rektorar/inspektørar i begge greiner. Det nye namnet har blitt «Ledersamling» og blir arrangert i Oslo. Vi har felles interesser og samanfallande problemstillingar på mange arbeidsområde.

PEDAGOGISK LEIING

Lov om Folkehøgskule § 2e, slår fast at rektor er pedagogisk og administrativ ansvarleg leiar for skulen. Dette er ulikt organisert på skulane, nokre stader tar rektor seg av det pedagogisk E utviklingsarbeidet og andre stader er det nestleiar som er i den tradisjonelle undervisningsinspektørrolla. Alle har ein felles interesse i å fylle sin skule med eit pedagogisk innhald, og overskrifta for årets ledersamling har derfor blitt pedagogisk leiing. Det er viktig at skulane har ein substans knytt til ein pedagogikk som fremmer formålet i folkehøgskulelova. Vi har invitert inn forelesarar som kan utfordre oss på vår pedagogiske tilnærming og rektor si rolle som pedagogisk ansvarleg leiar. Vi har også invitert til samtale og erfaringsutveksling rundt dette, med eit par innlegg frå kvardagen sett frå rektor sin ståstad. I år er årsmøta til IF og IKF, der berre skoleeiar v/ rektorane er innkalla, lagt til siste dag i samlinga. Vi har valt å ikkje lage eit eige opplegg for inspektørar på denne dagen, da heile samlinga elles er via til vår felles pedagogiske virksomheit.

BEREKRAFTVEDTAKET

Frå 2019 har organisasjonane i folkehøgskulen eit felles bærekraftvedtak. Dette er ambisiøst, og siktar mot dei målsettingar som er vedtatt nasjonalt og på internasjonale konferansar. Målsettingane knyter seg m.a. til å ha berekraft som årleg tema i sjølvevalueringsrapporten, å bruke globalvettreglane og opprette ein lokal klimaplan. Vi har også i samarbeid med Miljø-

fyrårn, brukt mykje tid og ressursar på å opprette gode måleparameter som kan hjelpe skulane i å registrer sin eigen innsats. Dette kan også tene som dokumentasjon til politikarar og folk flest. Det er dessverre altfor få skular som følgjer opp registreringa. Vår årlege innsamling av data frå skulane blir derfor ikkje representativ for innsatsen og kan ikkje nyttast som dokumentasjon utad. Å følgje opp dette stiller krav til skulane om å gjere ein konkret innsats, og ikkje minst utfordrar det lojaliteten skulane imellom. På leiar-samlinga blir klimatiltaka sett under lupa og vi utfordrar til debatt om ulike problemstillingar. Internasjonalt utval har tatt over oppgåvene som ROB (Ressursgruppa for oppfølgings av bærekraftvedtaket) tidlegare hadde, og ein må drøfte om det er tid for å gjere eit nytt felles vedtak som i større grad inspirerer og forpliktar skulane i sine klima- og miljøtiltak.

DIALOG OM DEI STORE SPØRSMÅL I LIVET

Vi får også eit programinnslag med eksempel på korleis ein kan ha ein god dialog rundt store eksistensielle spørsmål, - med svært ulikt utgangspunkt. I trange tider er nedbemanning også eit felt der skulane har like problemstillingar. Det er viktig å opptre ryddig og styre etter fastsette reglar. Vi får ein juridisk gjennomgang av korleis slike prosessar kan gjennomførast på ein måte som ivaretar den enkelte og sikrar god og korrekt framgangsmåte.

FELLESKAP

I god folkehøgskuleånd blir det lagt vekt på songfellesskapet og samtalar rundt bordet om dei tema som blir sett på dagsorden. Vi håper at eit felles møte for leiarar i dei to greinene, vil skape nye relasjonar og opne for utveksling av erfaringar. Vi trur også at eit felles møte er betydeleg meir ressurseffektivt enn å arrangere to parallelle samlingar.

Einar Opsvik

MEDLEMSFORDELER KORT FORTALT:

Engasjement i lønns- og arbeidsforhold: Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.

Kurstilbud i Folkehøgskoleforbundet: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skoling i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.

Forsikringsordninger: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.

Fortløpende informasjon: Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmannsapparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».

Utvalg for alle: Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Vil du vite mer:
frilyntfolkehogskole.no/fhf/medlem/

NY MEDLEMSFORDEL!

Nå får du 10 prosent rabatt på alle Strawberry hoteller på over 130 destinasjoner i hele Norden og Baltikum. Les mer ved å scanne QR-koden!

NORDISK FOLKEHØGSKULERÅD PÅ BESØK I KULTURHUSET VARTOV I KØBENHAVN

Nordisk folkehøgskuleråd (NFR) har fire årlege møter, to digitale møter og to fysiske samlingar. Hausten 2023 var møtet var lagt til København og Folkehøjskolernes Foreining sine lokalar i sentrum av byen. Dette er også i umiddelbar nærleik av Kulturhuset Vartov. Dette var tidlegare eit sjukehus, med ei tilhøyrande kyrkje der Grundtvig hadde sitt arbeid i 33 år av sitt virke. Vartov er i dag eit kulturhus og huser fleire ulike organisasjonar. NFR fekk eit møte med «Grundtvigs forum» som arbeider for å fremme Grundtvig sine idear i Danmark. Forumet har m.a. dette som målsetting:

«Grundtvigs Forum vil utfordre tidens individualistiske menneskesyn ved av vægte fællesskabets bærekraft. Det enkelt

menneske har et ansvar for fællesskabet, og fællesskabet har et ansvar for den enkeltes frihed.»

Møta i NFR har alltid som fast programpost ein landrapport frå alle deltakarlanda som blir nytt felles opplysning, drøfting og læring. Den store saka som NFR arbeider med er ein omfattande søknad om Erasmusmidlar, for å sette i gang eit større nordisk pedagogisk utviklingsarbeid knytt til demokrati og utvikling av pedagogiske modellar for demokratilæring. Dette prosjektet har også som mål å inkludere andre folkehøgskular både i Europa og elles i verda. To skular frå kvart av dei nordiske landa er invitert til å vere med. I Norge er Nansenskulen og Ålesund folkehøgskule med i prosjektet.

Leiarskapet i NFR er for dei neste to åra forvalta av Danmark. Målsettinga for arbeidet i vårt felles nordiske folkehøgskoleråd er m.a. å styrke folkehøgskulen si rolle som samfunnsaktør og bidra til demokratiutvikling. Den danske administrasjonen la fram ein plan for dei komande to åra. Det blir m.a. planlagt ei politisk/strategisk konferanse 10. – 12. april 2024. Sett av datoen, – invitasjon med påmelding kjem når det er klart!

Les gjerne meir om Vartov her; <https://grundtvigskforum.dk/vartov> og om Folkehøjskolernes Foreining: <https://ffd.dk/>

Einar Opsvik

STOR AKTIVITET I NORDISK FOLKEHØGSKULERÅD

Nordisk Folkehøgskoleråd (NFR) har mye spennende på gang om dagen. NFR jobber for å styrke folkehøgskolens rolle som samfunnsaktør og bidra til demokratiutvikling, ved å styrke samarbeid mellom de nordiske folkehøgskolene og skape best mulige vilkår for folkehøgskolenes utvikling i Norden. Lederskapet er for de neste to årene forvaltes av Danmark. NFR har fire årlige møter – to digitale møter og to fysiske samlinger.

STORT NORDISK DEMOKRATIPROSJEKT

For første gang i historien, har NFR søkt Erasmus+ midler til et stort, nordisk samarbeidsprosjekt som skal styrke demokratisk deltakelse blant unge i de nordiske landene. Vi får svar på søknaden innen 1. februar 2024. Målet er et omfattende nordisk pedagogisk utviklingsarbeid knyttet til demokrati og utvikling av pedagogiske modeller for demokratilæring. Prosjektet vil inkludere andre folkehøgskoler i både Europa og ellers i verden, men hovedfokuset er på den nordiske folkehøgskolemodellen. To skoler fra hvert av de nordiske landene er invitert til å være med som «laboratorie-skoler». I Norge er dette

Nansenskolen og Ålesund Folkehøgskole. Prosjektet har fått tittelen: *Young people's equal and active participation in democracy – rethinking the democratic educational space at the Nordic folk high schools*. Gjennom seminarer, workshops og produksjon av forsknings- og utdanningsmateriale, vil prosjektet bidra til økt demokratisk deltakelse og aktivt medborgerskap blant unge, og økt inkludering og mangfold. Målet er å styrke de unges håp for fremtiden gjennom å lage pedagogiske rom for dialog, handling og refleksjon. Det er også et mål å utvikle og beskrive pedagogikk som skaper inkluderende læringsmiljøer der alle unge, uavhengig av utgangspunkt og ressurser – fra de sårbare til de privilegerte-, føler seg verdsatt og får kunnskap, mot og kompetanse til å ta en aktiv rolle i demokratiet.

DEMOKRATIOPLÆRING FOR UNGE UKRAINERE

NFR er også valgt ut som samarbeidspartner for Nordisk Ministerråd til å utforme en serie med workshop-seminarer om demokrati for unge ukrainere som oppholder seg i Norden. Prosjektet er initiert og finansiert av Nordisk Ministerråd, og

seminarene arrangeres på Nansenskolen her i Norge våren 2024. Det er NFR som står som prosjekteier, og danskene ved FFD er prosjektledere.

Prosjektets kjerneformål er å støtte unge ukrainere, styrke deres motstandsdyktighet og gjøre dem i stand til å bidra til Ukrainas demokratiske gjenoppbygging. Prosjektet henter inspirasjon fra den nordiske demokratiske dannelsesstradisjonen, og legger vekt på demokratiske verdier, aktivt medborgerskap og kritisk tenkning.

NORDISK KONFERANSE 11.-12. APRIL 2024

Nysgjerrig på mer? Du kan lære mer om NFRs aktiviteter og arbeid ved å delta på NFRs årlige, nordiske konferanse, som i 2024 holdes 11.-12. april på Sundsgården Hotell ved Helsingborg i Sverige. Konferansen har i år et politisk og strategisk perspektiv, og har fått tittelen: *Nordic Summit: Young people's equal and active participation in democracy – rethinking the democratic educational space at the Nordic folk high schools*. Påmeldingsinfo sendes snart ut, så sett av datoen!

Katinka Salomonsen Grane, rådgiver Folkehøgskolerådet

TIL

Melken på kjøla har blitt til 50 nystekte vafler. Lukten av vafler sprer seg som varme klemmer over hele skolen. **Noen har stekt.**

Skinrende rent. Man kan speile seg i flisene. Det er en lukt og en følelse man egentlig bare kjenner rett før jul. Når alt er rent og pusset. Det er ikke en eneste hybelkanin å se i hele entreen. **Noen har gitt alt.**

Posten er sortert på etternavn. Man kan bare scrolle seg nedover på gamlemåten så dukker pakken med ullsokker og Flaxlodd fra mamma opp på mystisk vis. Trenger ikke å gå til post i butikk engang. **Noen har sortert.**

Hjemmelaget Indisk curry. Med krydder man bare får på Indisk restaurant. **Noen har handlet i Oslo.**

To lyspærer hadde tatt kvelden før lunsj. Nå lyser hele klasserommet igjen. **Noen har skiftet lyspærer.**

Styremøte. Nytraktet kaffe og wienerbrød. **Noen har tenkt.** Lister. Lister opp og lister ned. Skoletur og oppvask, fravær og sykdom. **Noen har skrevet.**

N

U

Oppvasken sto til taket i går. I morges var det bare en vennlig klut igjen. **Noen har gitt jernet.**

Blomster på trappa og lyng i blomsterkassene. **Noen har plantet.**

Telefonen ringer. Og ringer. Og ringer. **Noen har svart vennlig.**

Nytraktet kaffe. Nytraktet på ekte. **Noen har trykket på start.**

Snø overalt. **Noen har kledd på seg og skal ut og måke.**

Dette noen. Dette noen som alltid er der. Som sørger for at hjulene går og hverdagen består. Dette noen med de varmeste klemmene og luneste smilene. Dette noen er kokkene, renholdspersonalet, internatlederne, vaktmesterne, kontorpersonalet og assistentene. Dette noen er folkehøgskolemotoren. En motor med varme klemmer og mette mager. Med lune smil og spisset blyant i brystlommen.

Om noen var et postnummer hadde det vært fire hjerter.

TAKK til deg!

Espen Bråten Kristoffersen

Om noen var et postnummer hadde det vært fire hjerter.

TAKK til deg!

Espen Bråten Kristoffersen

Om noen var et postnummer hadde det vært fire hjerter.

TAKK til deg!

Espen Bråten Kristoffersen

Om noen var et postnummer hadde det vært fire hjerter.

TAKK til deg!

Espen Bråten Kristoffersen

Om noen var et postnummer hadde det vært fire hjerter.

TAKK til deg!

Espen Bråten Kristoffersen

N

U

N

U

NYTT FRA IF

NYTT ÅR OG NYE MULIGHETER

For bare fire år siden hadde folkehøgskolene sitt beste år i nyere historie, om man ser på elevtall. I år hadde vi en nedgang i elevtallet på 11 prosent i forhold til i fjor, som igjen var 5 prosent ned i forhold til året før.

De lave elevtallene i år har hatt svært negative konsekvenser for mange folkehøgskoler. En frilynt folkehøgskole har blitt vedtatt nedlagt og flere har måtte gå til oppsigelser og andre former for kutt.

Vi må likevel være optimister med tanke på framtiden. Det er flere grunner til det:

- Nedgangen i elevtallet var på nesten 20 prosent tidligere i år. Vi klarte altså å hente inn mye av det tapte utover sommeren.
- I sommer hadde vi en økning i antall søkere i forhold til i fjor.
- I skrivende stund ser vi en økning i søkertall. Det er naturligvis alt for tidlig å dra noen konklusjoner, men det vekker likevel optimisme.
- Folkehøgskolene leverer et godt tilbud til ungdommer og sender mange tusen fornøyde elever fra seg hvert år. Folkehøgskolene har også alltid vært svært gode til å justere tilbudet etter behovene og ønskene i målgruppen.

Vi ser dog at intet kommer til oss av seg selv og at det krever ekstra innsats fra både informasjonskontorene og skolene. Det har skjedd store endringer i målgruppens ønsker og behov, hvilket setter nye krav til vår kommunikasjon.

HVA HAR VI GJORT?

Både folkehøgskolene og informasjonskontorene satte inn et ekstra gir når elevtallene var så lave tidlig i år. Her er noen av de nye tiltakene til informasjonskontorene i år:

- Vi så at ja-prosenten var for lav og jobbet derfor med å øke denne gjennom å lage et nyhetsbrev til alle søkere. Ja-prosenten ble økt i år.
- Vi satte inn ekstra mye annonsering. Annonseringen nådde nye målgrupper og ga flere søkere.
- Vi så at folkehøgskolene ble utsatt for kritikk i sosiale medier, og da spesielt TikTok, og satte i gang et samarbeid med 15 influensere for å være en motstemme mot kritikken.
- Vi har forsterket innsatsen i kanaler som SnapChat og TikTok for å nå ungdommer som er der.
- Vi er tilbake med besøk på alle videregående skoler som åpner for besøk. I to år kunne vi ikke besøke de videregående skolene på grunn av korona og vi antar at dette har vært medvirkende til at vi ikke har nådd fram til de mange ungdommer som ikke kjenner til folkehøgskole.

FOLKEHØGSKOLE ER IKKE «BARNEHAGE FOR VOKSNE»

Det viktigste framover blir å nå flere av de mange ungdommer som ikke kjenner folkehøgskole eller som har fordommer mot folkehøgskole. Vi må vise at folkehøgskole ikke er «barnehage for voksne» - en av de mest framtreddende fordommene – men et skoleslag der man lærer mye, både faglig og sosialt. Elevene våre får opplevelser og har det ofte gøy mens de lærer, men det gjør ikke skoleslaget vårt useriøst.

Ett av elementene vi tenker blir viktig i tiden framover blir å få ungdommer ut og oppleve folkehøgskole. Vi vet at jo mer man vet om folkehøgskole, jo mer positiv er man til folkehøgskole. Svært mange ungdommer har en folkehøgskole i sitt nærmiljø og håpet er at flere får oppleve sin lokale folkehøgskole på nært hold.

Vi håper også at tidlige positive søkertall kan bryte med den negative oppmerksomheten vi har fått i år rundt dårlige søkertall. Det er dessverre slik at dårlige søkertall kan skremme bort ungdommer fra å søke. Om vi lykkes med gode søkertall utover vinteren og våren, så håper vi at positiv PR kan generere enda flere søkere.

ÅRSHJUL

På frilyntfolkehogskole.no/if/ressurser finner du et oppdatert forslag til årshjul for kommunikasjon på folkehøgskolene. Årshjulet kan lastes ned og tilpasses skolens egne satsinger innen kommunikasjon og markedsføring.

Dorte Brich

PROGRAM FOR WEBINARET 4. DESEMBER

4. desember, fra kl. 12:00 til 14:00, byr Internasjonalt utvalg (IU) på et tidsaktuelt webinar med et to-delt fokus på demokratisk deltakelse og klimaengasjement. Den røde tråden er at dette er tematikker som både bekymrer og engasjerer de unge, og du får derfor påfyll av kunnskap og inspirasjon til hvordan å navigere disse to komplekse temaområdene. Både ansatte og elever er velkomne. Ferdig program sendes ut i løpet av november, men under følger en liten smakebit.

BOLK 1: YTRING OG DELTAKELSE

Ytringsfrihet er en grunnleggende pilar for et sterkt demokrati. I en stadig mer digital hverdag, opplever dagens unge både et innskrenket ytringsrom og økt sosial kontroll. Mange vegrer seg for å ha en mening som skiller seg ut. Samtidig er ytringsfrihet noe av det de unge engasjerer seg mest for. Ikke bare skal man kunne ha ulike politiske ståsteder, men ytringsrommet skal også være åpent og fritt nok til å kunne snakke om alt fra psykisk helse til seksuell legning. Likevel mangler de unge trening i å ytre seg. Det ønsker Nansenskolen å gjøre noe med.

Rektor ved Nansenskolen Signe Strøm og inspektør Magne Ekker tar oss gjennom bolk 1. De har utviklet et dyptgripende undervisningsopplegg som trener folkehøgskoleelever i å tørre å ha en mening, og som belyser hvorfor det er så viktig for samfunnet og demokratiet at vi har en kultur for dette. Vi får presentert tankene bak prosjektet, og får en gjennomgang av hva det går ut på. Nansenskolen har som mål at alle folkehøgskoler skal bruke opplegget, og vi får her en unik presentasjon av hva vi har i vente.

BOLK 2: KLIMAENGASJEMENT OG BÆREKRAFT

Også klimakrise og bærekraft er noe av det de unge bekymrer seg mest for, samtidig som engasjementet deres bærer mer og mer preg av pessimisme og fallende tro på at vi kan utgjøre en forskjell. Fra hvor skal de få motet til å ville forandre verden om ikke de eldre generasjonene også har det? Det er viktig at vi alle, enten man er 19 eller 60 år, både har kunnskap om hvorfor og hvordan vi kan jobbe for en trygg og bærekraftig fremtid.

I bolk 2 får vi derfor et spennende foredrag av Hauk Fjeld, som er medforfatter av boka *En klimabok du orker å lese*. Boka har skapt stort engasjement fordi den både er så treffende og tidsaktuell, og samtidig lettest og optimistisk. Fjeld har bred kompetanse, og setter bærekraft og klimaengasjement i sammenheng med demokratisk deltakelse og samfunnsutvikling. Vi får en folkehøgskole-tilpasset gjennomgang av bokens hovedbudskap, og en påminnelse om hvorfor og særlig hvordan folkehøgskolene kan brukes som arena for å nære og bygge opp under dette engasjementet hos unge.

AVSLUTTENDE PANELSAMTALE: HVORFOR MÅ VI BRY OSS?

Etter foredragene binder vi sammen de to temabolkene i en panelsamtale, og snakker om hvorfor det er så viktig å oppfordre elevene til å bry seg om verden de lever i – både for planetens og demokratiets skyld. Panelet består av forfatteren Hauk Fjeld, NKF-leder Geir Ertzgaard, redaktør i *Folkehøgskolen* Øyvind Krabberød, rektor ved Nansenskolen Signe Strøm og nåværende IU-medlem og rektor ved Nordiska Folkhögskolan Jonatan Rask.

Leder i Internasjonalt utvalg - Katinka Grane

VIKTIG LOVARBEID

Ett år etter at Folkehøgskoleutvalget la fram NOU 2022:16 *En folkehøgskole for alle*, har regjeringen ved den nye Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun, fortsatt ikke meldt offentligheten om hvordan de vil følge opp arbeidet fra utvalget.

Om regjeringen har planer om å legge fram en ny lov om folkehøgskolene for Stortinget før neste Stortingsvalg har de ikke mer enn tida og veien. Etter at Kunnskapsdepartementet har utformet forslag til lovtekst, skal denne teksten ut til offentlig høring. Vanligvis skal en slik høringsrunde ta tre måneder, men den kan også være kortere. Når denne høringen er gjennomført, skriver departementet ut sitt endelige forslag til lovproposisjon. Her tar de inn kommentarer fra høringsinstansene. Deretter sendes proposisjonen til Stortinget som overfører den videre til fagkomiteen, altså Utdannings- og forskningskomiteen. Komiteen vil vanligvis bruke om lag en måned på å avgi sin innstilling til Stortinget som deretter vedtar den nye loven. Siden det er lovendringer som skal behandles må saken vedtas i Stortinget to ganger. Om en ønsker kan en regne seg framover i tid og finne ut at forslag til endringer i loven seinst bør være ferdig høsten 2024. Det må den dersom en skal rekke en høringsrunde på tre måneder før Stortinget får proposisjonen til endelig behandling. Vi får håpe at prosessen er i gang når dere leser dette innlegget.

Den nye ministeren for forskning og høyere utdanning, Sandra Borch, har varslet at oppfølgingen av NOU 2022:17 om *et nytt system for opptak til høyere utdanning*, skal gå via en Stortingsmelding som legges fram våren 2024. Opptakssystemet er en forskrift og Stortinget blir derfor invitert til å si hva de mener i behandlingen av Stortingsmeldingen. Deretter vil departementet utforme den endelige forskriften og gjøre den gjeldende. Vi antar at nytt system for opptak til høyere utdanning, herunder om, eventuelt hvem, som skal få tilleggspoeng er klart i løpet av høsten 2024 slik at dette inngår i forslaget til ny folkehøgskolelov. Folkehøgskolerådet har fått møte med politisk ledelse i departementet om denne saken i begynnelsen av desember.

Det er to viktige år som ligger foran oss. Det er over 20 år siden

forrige gang vi hadde et slikt arbeid. Dagens lov er åpen og gir stort rom for folkehøgskolene. Det er viktig at vi håndterer tilliten vi er gitt på en god måte slik at vi ikke risikerer å få lover og regler som gjør at folkehøgskolene ikke kan være den spydspissen i pedagogisk utvikling skolene på mange måter kan sies å være i dag.

Vi vet at det vil komme forventninger til skolene om å levere på samfunnsoppdraget. Hva dette overordnede mandatet vil bli, vet vi ikke ennå. Folkehøgskoleutvalget mente at manglende kunnskap om folkehøgskolesektoren er en av årsakene til at skolenes nåværende samfunnsmandat ifølge utvalget er uavklart. Utvalget mente at staten har gjort for lite for å tolke disse begrepene inn i en utdanningsfaglig kontekst for samtiden og foreslo å utvide formålsparagrafen til: *Folkehøgskolenes formål er å fremme allmenndanning, folkeopplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd. Folkehøgskolen skal bidra til økt livsmestring og mangfold, og være åpen for alle.* Folkehøgskolerådet landet på en annen versjon: *Folkehøgskolens formål er å fremme allmenndanning og folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd.* Det blir interessant om, og eventuelt hvordan og hvilket, overordnet samfunnsmandat departementet vil foreslå at folkehøgskolene skal ha i framtida. Verden er i konstant endring og samfunnsutfordringene like- så. Derfor må en søke å finne et formål som kan stå støtt på tvers av politiske skillelinjer og endringer i samfunnet i mange år framover.

Folkehøgskolene er et skoleslag som i 160 år har vært vant til å stå i endring og ofte funnet gode løsninger som blant annet offentlige utdanningsinstitusjoner har tatt opp i seg etter hvert. Det er derfor viktig at folkehøgskolenes samfunnsmandat fortsatt blir så åpent og tillitsfullt at skolene fortsatt kan ivareta og utvikle sine særegenheter. Arbeid med ny lov om folkehøgskolen blir avgjørende viktig.

Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i Folkehøgskolerådet

AGDER FOLKEHØGSKOLE
4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSAKER
2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ingvild Tollehaug Jevne
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE
3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKULE
5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE
2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverum.fhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE
4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Steinar Bruun
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE
5259 Hjellesstad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE
Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE
1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Anja Helene Stidahl
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE
7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE
2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE
3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Janne Merete Sukka
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE
5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE
9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Lars Petersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE
4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høyen
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE
4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE
8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Lisa Blom
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE
5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Viggo Bjørge
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE
6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE
7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN
2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK
3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKHØGSKOLAN
Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Jonatan Rask
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE
6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE
8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE
9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE
7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE
2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE
3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE
2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE
3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Fredrik Møller-Hansen
www.skiringssal.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE
3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE
4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Marita Alverhøy
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE
Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE
1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE
7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE
6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE
2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Siri Thorson
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF
4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakken
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE
5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Rektor: Torunn Laurhammer
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE
7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Eirik Stensland
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE
5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Bente Sjø
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE
2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Elin Evenrud
www.toneheim.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE
7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKULE
2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE
7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE
5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Siren Øyan Kulbeck
www.voss.fhs.no

ØYREKKA FOLKEHØGSKOLE
7284 Mausund
Tlf.: 48 94 09 00
Rektor: Nina Iversen
www.oyrekka.fhs.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE
5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Øyunn Bjørge, teater og yogalærer på Solbakken folkehøgskole ble utfordret av Sveinung Oppegaard fra Romerike folkehøgskole.

LEVE

å leve
er ikkje akkurat det lettaste som finst
ikkje alltid vakre roser
og fin musikk
men sidan no
dette orgelet likevel står her
kan vi vel spele litt på det

Arne Ruset (72)

Øyunn utfordrer Terje Halsvik - lærer skuespill for scene og film,
ved Danvik Folkehøgskole